

Váci-utca 27. szám, BUDAPEST.

WADLSTEINER F. és Tsa

AJÁNLIJÁK DÚSAN BERENDEZETT ÜVEG ÉS PORCELLÁN-RAKTÁRUKAT, LÁMPÁK, PIPERETÜKRÖK, CSILLÁROK.

A CHRISTOFLE-EZÜST MAGYARORSZÁGI FŐRAKTÁRA.

FEHÉR MIKLÓS

a m. kir. államvasutak gépgyárának vezérügy-
nöke és több más elsőrangú gépgyár képviselője

ajánlja leszállított áron a kizárólag nála kapható, világhíru

EREDETI MAYER-TRIEURÖKET,

továbbá kitűnő szerkezeti

gabona-tisztító rostáit, valamint legjobbnak bizonyult, könnyű sorvetőgépeit és mindennemű ekéit.

olcsó árak és kedvező fizetési feltételek mellett.

Képes árjegyzékek ingyen és bérmentve.

Iroda, raktár és javító műhely Budapest, üllői ut 25-dik szám alatt „Köztelek”.

40. SZÁM. 1888. BUDAPEST, SZEPTEMBER 30. XXXV. ÉVFOLYAM.

Működési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre 4 * Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt fél évre 3 * Külföldi előfizetőkhez a postai postafizetésű vitélő díj is csatolandó

Legnagyobb és legolcsóbb butorbevásárlási forrás.

PATYI ISTVÁN ÉS TÁRSAI

hazai gyártmányú asztalos és saját készítményű kárpitos butor-termeiben, IV., (belváros) koronaherceg-utca 11, a zsidóház-utca sarkán, a főpostával szemben, I. em.

Ajánljuk dúsán felszerelt raktárunkat, mindennemű háló, ebédlő és dolgozó szoba berendezésekben, ugyancsak salonnak, valamint sima fekete és gyöngyházzal berakott butorokban, a legegyszerűbbtől a legfinomabbig, s mellőzve minden reklám-hajszát, minden versenyt felülmúló legolcsóbb áron. **Menyasszonyi kelegényeknél és nagyobb bevásárlásoknál tetemes árcedőmény.** Hazafias üdvözléssel

Patyi István és Társai, butorgyárosok és kárpitosok.
Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

A FRANKLIN-TÁRSULAT kiadásában Budapestben megjelent s minden könyvkereskedésben kapható — az osztr. tartományok számára Szelinski György cs. kir. egyet. könyvtárával Bécsben I., Stefansplatz 6.

A RÉGI MAGYARORSZÁG.

1711—1825.

IRTA
GRÜNWARD BÉLA.

Második kiadás. Ára füzve 4 frt. Második kiadás.

TARTALOM: Az önálló állami élet hiánya. — A rendi alkotmány hatása. — A gazdasági s társadalmi fejlettség. — A király. — A főpapság. — A főurak. — A köznemesség. — A polgárság és parasztság. — A küldügy. — A főhatóságok. — A hadügy. — A pénzügy. — Közigazgatás viszonyok. — Egyház és közoktatás. — Törvényhozás és országgyűlés. — Az igazságszolgáltatás. — A közigazgatás és a megye. — Nemzetiség és iradalom. — Hangulatok és áramlatok.

A PORTUGÁL KIRÁLY ÉS IFJABB FIA.

TURINI nász fejedelmi vendégei közt jelen volt, mint tudjuk, a portugál királyi család is, melynek fejét sógorsági kötelek fűzi a boldog vőlegényhez, Aosta herceghez, mert neje, Mária Pia királyné egyike Viktor Emánuel leányainak s Umberto olasz királynak is nővére. De nemcsak ez a körülmény tette e napokban sűrűn emlegetté a Braganza-ház uralkodó családját, hanem az a hosszabb európai körút is, melynek a turini menyegző csak záradékát képezte s melynek folyamán, Lissabonból aug. 4-én

ditó Alfonz Henrik, a legendai hős, adott először alkotmányt, midőn hazáját a mörök igája alól felszabadította.

Lajos királyról is tudva van, hogy a legjobb s legalkotmányosabb uralkodók közé tartozik. A század első felében annyi belforrongás által gyengített dynastiát ő helyezte újra szilárd alapokra, miután az alkotmány revízióját, melynek alapja a IV. Don Pedro által 1826-ban kiadott *Carta de ley*, 1852-ben véghezvitte, a kereskedelemnek, vasutaknak, tengerészetnek hatalmas lendületet adott, s 25 év alatt országának egész képét megváltoztatta.

gedőbe, s elősegítette a mentés munkáját. Mikor ezért a néphála emléket akart számára emelni, az oportói polgárok tisztelgő küldöttségének erre tett czélzását e szavakkal utasította vissza: «Nem; hiszen én csak azt a szolgálatot fizettem vissza, a melyet önk és atyáik ösom, Károly Alberttel szemben tanusítottak.»

Viktor Emánuel két lányának, a portugál királynénak és Mária Klotildnak, Bonaparte Jerome hercegnének ellentétes egyéniségét semmi sem jellemzi jobban, mint egy kis epizód, mely még gyermekeikben történt velök. Mikor anyok, Mária Terézia bérmlásuk alkalmával a

A rade ni savanyvíz raktára Budapestben Edeakuty L-nál, van mint minden ásványvíz-kereskedőnél és vendéglőben.

A rade ni savanyvíz forrás a világ egyetlen ásványvize, mely igen jelentékeny lithion-tartalommal bír, minél fogva kőszén, vasa- és hólyag-bántalmakban, specidicum gyomrát használhatik. Gazdag szén-sav- és nátron-tartalma még különösen ajánlják gyomor- és aranyeres bántalmak s húrurakban. Rade ni vasa fürdők vérszegénység, női bajok, magtalanság stb. stb. ellen.

Rade ni gyógyintézet.

Dr. Garrod, Németország stb. Kiserületi babo-nyitották, hogy a szén-savos lithion hágy-vasas oldó hatással bír, mielő a rade ni déni vízzel élet hatások magyarszók.

Tervezések ingyen és bérmentve küld a rade ni savanyvíz gyógyintézetét Steierországban.

„Ma

gyar Háziasszony“
háztartási és szépirodalmi hetilapnak előfizetési ára:

egész évre frt 6.—
fél évre „ 3.—
negyedévre „ 1.50

Mutatószámok kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek

A „Magyar Háziasszony“ kiadóhivatala Budapest nagy-korona-utca 20.

A FRANKLIN-TÁRSULAT kiadásában Budapestben megjelent s minden könyvkereskedésben kapható — az osztr. tartományok számára Szelinski György cs. kir. egyet. könyvtárával Bécsben I., Stefansplatz 6.

A politikai irodalom Magyarországon 1825-ig.

IRTA
BALLAGI GÉZA.

Ára füzve 5 frt.

Szerző e munkában a magyar politikai irodalom története mellett előadja fobb vonásaiban a cenzura, illetőleg a sajtótörvényhozás történetét is, különös súlyt fektetve II. József és II. Lipót korára. Kiemelendők a József korabeli valláspolitikai és a nemzeti visszalépést tolmácsoló iratokról szóló fejezetek, továbbá Lipót korából a demokraták (Batthyány, Hajnóczy, Nagyvály, Martinovics, Laczkovics) röpiratainak azután a nőkérdést, a zsidó kérdést, a vallásszabadság kérdését tárgyzó műveknek érdekes ismertetése.

VERA-FORRÁS

Véghlesen, Zólyomgyében

Magyarország kitűnő új savanyúvize, kapható BRÁZAY KÁLMÁN nagykereskedőnél és főraktárosnál, Budapest, IV., Múzeum-körút 23. szám alatt, a vidéki városokban és minden nagyobb fűszerkereskedésben, valamint a forráskezelőnél

vasut-, posta- és távirde-állomás Véghles-Szalatna (Zólyomgye).

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban, Budapest, IV., egyetem-utca 4. sz. alatt

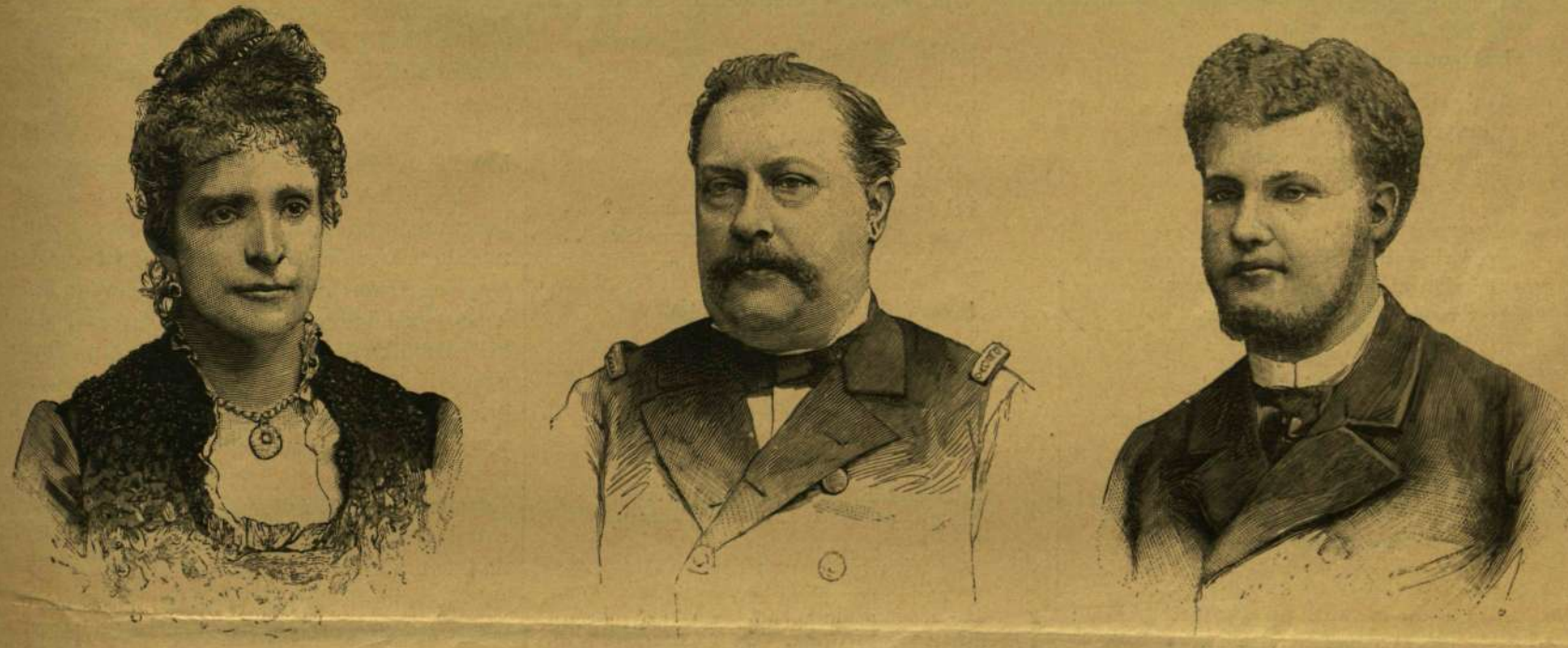
Tiszta faj libát és kacsát tonlósul... pártját 8-10 frtért, pommeraniai „ 10-14 „ Peking-rocca „ 3 frt 50 krért, szállít, csip és nagy példányokban, Seidler Edmund, Sziszekben, Horvátországban.

Franciaország és a Külföld Minden illatszerezés é nél és Fo drásznál

La VELOUTINE

Különleges Bismuttal vegyítve

CH. FAY, ILLATSERÉZŐ, PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS

MÁRIA PIA PORTUGÁL KIRÁLYNÉ. LAJOS PORTUGÁL KIRÁLY. ALFONZ OPORTOI HERCEG, A PORTUGÁL KIRÁLYI CSALÁD.

Hatóságilag engedélyezett végeladás

Van szerencsém a nagyérdemű közönség b. tudomására hozni, miszerint a helyben 50 év óta fennálló

NŐI DIVAT-ÜZLETM ÁTVÁLTOZTATÁSA MIATT,

hatóságilag engedélyezett

nagy kiárusítást

rendkívül leszállított sabott árak mellett,

LEONHARD M., ezelőtt JANKOVITS P.
Budapest, Deák Ferencz-utca 10. szám alatt.

indulva ki, a királyi pár egymásután látogatta meg Európa fobb székvárosait, Páris, Berlint, a drezdai és bécsi udvarokat, s az utóbbi helyen tett látogatást épen olyan formán magyarázták a hírlapi közlemények, mintha Lajos király ifjabb fia, az oportói herceg komoly szándékokat táplálna királyunk lánya, Mária Valéria főhercegné iránt.

Mindez alkalmából indokoltnak látszik az európai politika napi áramlataival érintkezésbe lépni ritkán jöv emez uralkodó-család egyes tagjainak rövid jellemzése, mely világrészünk legtavolibb délnyugati szögletében közel ezer év óta tartja össze üdvös és bölcs kormányzással azt a nemzeti monarchiát, melynek Hó-

Mindez üdvös kormányzási tényeiben a király hí és okos segédkezőt nyert nevében, Viktor Emánuel szellemi és szívbéli erőnyekben gazdag lányában, Mária Piában, ki ritka tulajdonaival egész Portugália osztatlan rokonszenvét vívta ki, mely a jótékonyaság valódi nemtőjét tekintibe benne. Tizenöt éves volt, mikor a királyhoz nőül ment, de bátor lelke már akkor rávallott arra a hősök családjára, melyből származott, s melyhez később is számos esetben mutatta méltónak magát, így a Tájó aradásánál, vagy az oportói színház egésénél, a mikor nemcsak jóságával enyhítette a nyomor szenvedéseit, de maga is ritka hősiességet fejtett ki a veszélylyel szemben s példájával, szavával bátorságot öntött a csüg-

templomból tért vissza velök, Klotild leányát szívéhez szorítva kérdezte:

— Mondd csak, mit kértél magadnak imádban Istentől a mai napon?

— Azt kértem, felelt vissza a leányka, hogy ne legyen soha királyné belőlem.

— Oh! én megfordítva épen azt kértem, hogy legyek — vágott közbe Mária Pia gyermekes vidámsággal.

Ez a kis incidens élénken jellemzi Mária Klotild szelid, visszavonuló szerénységét úgy, mint Mária Pia szilárd, férfias jellemét s fényes elméjét. Mindkettőnek betölt őhaja, de a sors nem egyenlően mérte ki számukra azt a boldogságot, melyet ritka szép tulajdonaikkal, valódi

női és királyi erényekkel egyaránt kiérdemelték.

A portugál királyné művészi hajlammal s tehetséggel is nem csekély mértékben bír. Aquarelljei igen csinosak, a mellett hivatottsággal forgatja a tollat, szépen énekel, és művészeti tökélyt ért el a zongorajátékban is.

A királyi párnák két fia van, az idősebb az Amália orleansi hercegnővel két év előtt egybe kelt Károly, braganzai herceg, egész nevével Károly, Ferdinánd, Lajos, Mária, Viktor, Mihály, Rafael, Gábor, Gonzaga, Xavér, Assisi Ferencz, József, Simon de Braganza-Savoya-Bourbon-Szász-Koburg-Gotha. 1863. szept. 23-án született s már megfordult a bécsi, berlini, brüsszeli udvaroknál, Franciaországban és Angliában. Érdemes, hogy öt évvel ez előtt egyszer már őt tartották királylányunk jövőbelijének, a kinek most öcsését emlegetik kéréjéül. De e kőszá hirre egyrészt az adhatott okot, hogy a Portugalia bizonyos politikai körei és királyi közt abban az időben kitört meghasonlás folytán arról volt szó, hogy Lajos király esetleg lemond a trónról az ő javára. Öcsese, az oportói herceg, a kít most emleget a fáma királyunk leendő vejéül, s kinek arczképét itt atyjáé mellett szintén bemutatjuk, nálánál két évvel ifjabb, 1865-ben született s jelenleg tűzérhadnagy. Neve szintén elég hosszú: Alfonz, Henrik, Napoleon, Mária, Lajos, Pedro de Alcantara, Károly, Umberto, Amadé, Ferdinánd, Antal, Mihály, Rafael, Gábor, Gonzaga, Xavér, Assisi Ferencz, János, Gusztáv, Gyula, Volfando, Ignác de Braganza stb. mint fennebb.

RÁKÓCZI.

I.

Gót-ívű templom csöndes csarnokában,
A melyet napsugár föl nem keres,
Fájdalmas Istenanyja számolyánál
Imádkozik egy ifjú szerzetes.

S míg ajka önfelede mond imákat,
A melyek hangja szívből nem fakad:
Képzelve szárnyán messze elkalandoz,
Keresve szebb időket, multakat.

A gyermekkor világa áll előtte.
Nyíló virágon ifju napsugár.
Virág között molygó rózsaszarccsal
A gyermek pillangót keresve jár.

Előtte bókáló kalászu róna,
Mögötte bérce, a melynek oldalán
Arany borág int... s lelke összerendezül —
«E bérce... e róna volt az én hazám...»

Hazám!... e szóra szíve mint a bimbó,
Imát lehelve nyílt az ég felé...
Hazám! e szóra vérző Istenanyja
Könnyözött szemeit rá emelé.

«Tekintsd e hét tört, mely szívembe vágva;
Tekintsd ölemben Isten holt fiát,
Megostorozva, vérben, meggyalázva —
S eszedbe jusson porba hullt hazád.

«Nézz könnyeimre s jusson majd eszedbe,
Kiért szivednek vért ontanád,
Kinek fájdalma rokan az enyémmel:
Jusson eszedbe tört szívi anyád...»

S az ifjú szerzetes fölkel remegve.
Sápadt ajkán az ima megfagyott.
«Bocsásd meg, ó fájdalmas Istenanyja,
Hogy őseimhez haldt nem vagyok.

«De add kezembe azt az éles kardot,
A mely szíved, — szívünket verte át
S én visszajutom árulónk szívébe,
Megbocsulnom anyámat s a hazát!

«El innen, el! Ez órájás boltív sulya
Szívemre hull ha rájok gondolok...
El innen, el!... s az Istenanyja képe
Könnyjén át megvigasztal mosolyog...»

II.

Ércztárogatók hadi éneke szól
Trencsény lobogó-teli halmairól.

Föld reng, ha kilobban egy ágyútorok.
Kelnek düböröge a harczi sorok.

Villongva, kerengve a bércek alatt
Rákóczi vezér deli serge halad.

Fényes sisakkal az ellen amott...
Tört ágyúk a völgyben, ezernyi halott.

S hogy összerobognak a büszke hadak,
Vérrel dagad és foly a végyi patak.

S a vérfolyam átka az ég kiált!
S az ég derűjére sötét boru szállt.

S már győzni remél a magyar: Diadal!
Háromszínű nemzeti zászlavaival.

Már szól pihenőre a tárogató, —
Már végre leróva a véres adó —

S im! új sereg, új roham, új csata kél
S Rákóczi zuga! Fel, újulva, ki él!

Itt jön, ki elárul! Az esküszegő
Rákóczit eladta a hitlen! ez ő!

S minden seb, a melyet a harc kezé vág
Kétszerte sajog s föl az égbe kiált...

Rákóczi levegre. Futó hada száll,
Ő ott marad a csata romjainál...

S az éji homályba' futó seregek
Gyász-tárogatója zokogva zeneg.

S még zúgja panaszszal a bércefokon át
Rákóczi dicső hadi, büszke dalát...

III.

Merre zúgó Márványtenger habja
Hótajtékát parti szirtre csapja,
Kék olajfák halványszürke árnya
Ráborul egy száműzött lakára.

Holdas éjjel minden olyan néma,
Csak habok moraja zendül néha,
Karsu pálmák álmadozva néznek
Kék ködöbe csillagteljes égne.

Száműzött lakának pislá méese
Fel-fellobban. Nem nyugodhat mégse?...
Majd pihenhet ott lenn... nemsokára...
Nem derül rá több hajnal sugára.

Kis szobában bujdosók csapatja
Száműzött vezér álmát virasztja.
Ó nehéz és hosszú volt ez álom,
Folytatása lesz a tulvilágon.

Felriad... Csata! Itt az óra!
Harczi kürt riadon támadóra!
Halljátok Rákóczi indulóját?...
— Künn habok a partot ostromolják.

Ágy fejenél Istenanyja képe;
Tör van útve vérező szívébe.
Könnyhorított hús szemekkel nézi,
Mint zokognak Magyarhon vitézi.

Sírva néz a gyászos haldoklóra.
«Jöszte, jó vitézem! itt az óra.
Jöszte vélem egy szabad világba,
Jőjj! aranykapuja, nézd, kitárva!

«Ott az ósok csillagos körében
Trónülésed' elfoglalta fényben,
Ujra látod, úgy, mint egykor láttad,
Nagy s szabadnak édes, szép hazádat!»

Kiderül a haldoklónak arca,
Csillapulván szörnül lelki harcza
S megtört szemével ott, a képen:
«Ó vezess!... ez szaga végrehében...»

... Künn a tenger dörgő habcsapása
Zúg, miképp egy nemzet zokogása.
S míg a szirtre dörög: mintha benne
Hős Rákóczi indulója zeneg!

VÁRADI ANTAL.

A RÖRVIGI MENYEGZO.

— Történeti rejtély. —

A hely, a hol az alább elmondandó rendkívüli eset végbement, Seeland dán sziget északnyugati partja, a hol a ma már fővénnyel elborított Rörvig falucska állott egykoron, s egy dombon épült kis temploma még ma is látható.

A mondott helyen, a papilak magányos szobájában, egy éjjel, a mult század első felében, a helység tiszteletreméltó lelképásztora éppen kegyes szemlélődésekbe merülve ült. Az éjjeli lámpa homályosan pislogott s a falu végén álló kis lak magányos csendjét semmi sem zavarta, csak a tenger moraja, melynek hullámaiban halványan tükröződött a holdvilág. Egyszerre erős léptek nesze hangzott, s az agg lelkész azt hitte, hogy valamely haldoklóhoz hívják, hogy a vallás vigaszával lássa el, a mikor nagy esodálkozására két fehér köpenybe burkolt alak lépett be.

Az egyik alak udvariasan közeledett a pap felé: «Uram, — mondá, — kövessen azonnal, egy esketést kell elvegeznem, a mátkapár már a távoli templomban vár. Ez az összeg — s itt egy pénzzel telt erszényre mutatott, — kárpótolni fogja fáradságáért és ijedségéért.»

Az agg lelkész némán, megdöbbenve tekintett ez ismeretlen alakokra, de az idegen parancsoló hangon ismételte ajánlatát, s mikor a lelkész igyekezett előttük megmagyarázni, hogy hivatala nem engedi ily fontos szertartás teljesítését a személyek ismerete s a törvényes formások betartása nélkül, a másik alak fenyegetően közeledett feléje. «Uram, válasszon, vagy követ és elfogadja a felajánlott összeget, vagy pedig golyót röpitünk agyába.»

A lelkész a pisztoly hideg csövét homlokának irányulni érezve, sápadtan emelkedett fel, gyorsan felöltözött s e szavakkal: «készen vagyok» — némán követte rejtélyes látogatóit, a kik bár dánul beszéltek, de idegenre vallottak sajtáságos kijetésükkel.

Most hallgatva lépdelték végig az éj csendjében kihalt utcákon, elől az ismeretlenek, nyomukban a lelkész. Sötét őszi éj volt, a hold lement már. Mikor kiértek a faluból, a halálra rémült lelkész borzadva látta, hogy temploma fényesen ki van világítva. Tovább követte fehér köpenyeikbe burkolt vezetőit, kik gyors léptekkel haladtak mind előbbre a homokos pusztaságon. Mikor elértek a templomhoz, a lelkésznek bekötötték a szemeit. Csikorogva nyílt fel a templom kis ajtaja, s belépve rajta, úgy sejtette, mintha sűrű embertömeg közé taszították volna. Körülte zaj, zúgás és töredezett beszédek hangzottak, melyekről azt vélte, hogy orszult voltak, de érteni képtelen volt. A mint így állt ott bekötött szemmel, tapogatozva, nem tudva, merre forduljon, hirtelen egy kéz ragadta meg kezét s magával vont a sűrű embercsoporthoz.

Végre úgy látszott, hogy a nép visszavonult; a lelkésznek szeméről leoldták a köteléket, mire fölsírmerte mellette egyik éjjeli kísézőjét, előtte az oltárt. Pompás ezüst gyertyatartókban egy sor égő viaszgyertya díszítette az oltárt, s akképp világította meg a templomot, hogy egyetlen zuga sem maradt sötétben. De az előbbi tompa zseivaj most halotti csendnek engedett helyet. Pedig a székek és padok telededtele voltak emberekkel, csak a középső padköz tátongott üresen s ott a lelkész egy frissen ásott sírt vest észre. A közkocza, mely azelőtt fődte, most egy padhoz támasztva állt. A közönség, mint a lelkész hamar meggyőződött, csupa férfiakból állt, csak egy távoli ülésen vélte egy nőalak homályos körvonalait felismerni.

Néhány perczig tartott a néma csönd, mely alatt senki sem mozdult. Végre egy férfi emel-

kedett fel üléséből, kinek fényes öltözete magas rangot látszott elárulni. Gyorsan haladt végig a pusztá folyosón, míg a tömeg némán bámult rá s léptei visszhangzottak a templom hajójában. E férfi középtermű volt, széles vállakkal, izmos testalkattal, járása daczos, arca sárgásbarna, haja hollófeke, vonásai szigorúak, ajkai ridegen zártak. Merész hajlása orr tette arczkifejezését még parancsolóbbá, sötét, hosszú és bozontos szemöldök árnyékolták kis fekete szemeit, melyekben vad tűz csillámlott fel. Zöld ruhát hordott, arany rójtokkal szegélyezve s mellén egy csillag tündökölt. A mellette térdelő menyasszony díszesen öltözve; ezüsttel kivarrt égszínkék ruha fődte nyulánk alakját s nagy redőkben tapadt bájós idomaihoz. Szőke haját ragyogó drágaköves korona díszítette, s feldult vonásai alatt is a szépség és kellemes rikka tökélyét lehetett felfedezni. De orczái sápadtak voltak, szemei megtörték, lebecsült karjai kétségbeesés kifejezésével csüngtek alá roskadó természetére. Így térdelt ott, mondhatlan rémület gyötrelme alatt.

Csak most vett észre a lelkész egy rút vén asszonyt is, tarka öltözetben, fején vörös turbánal, a ki gúnyosan vigyorogva tekintett a térdelő menyasszonyra. A völgegy mögött egy óriás természetű férfi állott, sötét tekintettel, melyet némán, mereven szegzett maga elé.

Megkövülten állt a lelkész a borzadálytól, a mikor a völgegy vad tekintete emlékeztette az esketésre. De most megint nagy zavart okozott neki az, hogy nem tudta, megérti-e a mátkapár nyelvét. Végre mégis elszánta magát, hogy megkérdi a völgegytől az összeadandó pár nevét.

«Neander és Fedora» — volt a zordonan hangzó rövid felelet.

Most a lelkész felolvasta az esketési formulát, de hangja remegett és a szavakat gyakran kellett ismételnem, a nélkül, hogy a mátkapár zavarral észre látszott volna venni, a miből ismét azt következtette, hogy nem értik nyelvét. De nagy meglepetésére, mikor e szavakkal fordult a völgegyhez: «Neander, akarod-e ezt a melletted térdelő Feodorát törvényes hitvesüdd?» amaz hangos, majdnem kiáltó «igen»-nel felelt, mely dörögve hangzott vissza a templomban. Mély sóhaj követte ezt a borzasztó igent a néző közönség soraiból s a menyasszony halottsápadt vonásait futó vonaglász járta át.

Erre a menyasszonyhoz fordult kérde: «Akarod-e, Feodora, az oldaladon álló Neandert törvényes férjedü?» A sápadt nő arczán az irtózat kifejezése foglalt helyet, ajkai remegtek, mellet elfojtott zokogás emelte, s nyöszörgő, fájdalmas «igen»-hatallatot, azután a rút öregasszony karjába hanyatlott vissza.

Több percz tölt el mély csend közepette. A lelkész elvégezte az esketést, s azzal a völgegy támolygó menyasszonyát visszavezette előbbeni helyére. Az öreg asszony s az óriás természetű férfi követtek. A lelkésznek pedig előbbi kísérei újból bekötötték szemeit, keresztül vezették a tömegen s kituszkolva a templomajton, azt bezárták mögött s aztán magára hagyták.

Egyedül, határozatlanul állott most a néma éjben, még mindig a kísérteties jelenésre gondolva, mely mintegy álomszerűen tünt fel elméjében, de mikor lerántotta szeméiről a köteléket s maga előtt látta a kivilágított templomot, kénytelen volt meggyőződni a rejtélyes esemény valószínűségéről. Az első pillanatok elfogódása most már bizonyos elszánt dacznak engedett szívében helyet; elhatározta, hogy nem mozdul, míg a rejtélyt föl nem deríti. Meghuzta magát egy szögletbe s figyelmesen hallgatgatózott. A templomból zavart hangok hallatszóttak, melyek mind lármásabbakká váltak. Ugy tetszett, mintha heves szóváltás fejtett volna ki a bennlevők között,

melyben hallani vélte a völgegy parancsoló hangját, a mint csendre intett. Ekkor hosszú csend állott be, melyet egy hirtelen lövés szakított meg, hangos női sikojtól követve. Rá ismét szünet következett, mely alatt csak az ide-oda forgoló tömeg halk nyüzsgése hallatszott. Aztán lassan újra kioltották a gyertyákat, az elmúlt zaj újra támadt s az egész tömeg zsiabongva tödült ki a templomból, el a tenger felé.

Az agg lelkész örült, hogy senki által észre nem vétetve sikerült hazatalálnia. Rögtön fölverte szomszédait és barátait, hogy elbeszélje nekik a történetet, de ezek azt hitték, hogy az egyház vén szolgálójának fejét megzavarta valami, a mit elmondott, merő mese, vagy képzelődés. Csak nagy nehezen sikerült némelyeket rábírnia, hogy ásót, kapát ragadva kövessék őt a templomba.

Deregett már a hajnal, az éj mulóban volt, mire a lelkész kísérvél a templomhoz vezető dombon felkapaszkodott. Felérve a dombra, lent a tengerparton ép akkor láttak egy vitorlát feszített hadihajót a parttól eltávolzni, s észak felé evezni. Ily elhagyott vidéken s ez órában a látvány mindenesetre szokatlan volt, de még jobban megígatta a kísérek kételyét az, midőn a templomhoz érve, annak mellékajtaját kifesztve találták.

Dobogó szívvel léptek a templomba. A pap megmutatta nekik a sírt, melyet azon éjjel felásva látott. Könnyen fel lehetett ismerni, hogy a kölap el volt hengerítve róla s csak azután tették ismét vissza helyére. Egy feszítővas felnyitotta az üreget, mire egy gazdagon díszített koporsó tünt elő, egészen új még. Az agg lelkész izgatott kíváncsisággal ereszkedett le az üregbe, társai követték s egy pillanat mulva borzasztó sejtelmek igazoltaknak látszóttak. Ime mit látott a nyitott koporsóban

Ott feküdt a szép szőke menyasszony holtan, meggyilkolva. Gyönyörű koronája eltűnt hajáról; a golyó szíve táján hatolt be keblébe, s halvány vonásain semmi nyoma sem volt többé az epesztő búnak, nyugodtan, mennyei béke megdicsőülésében feküdt ottan. Az aggasztán sirva térdelt le holttete mellé, s buzgón imádkozott a meghalt lelke üdvéért, míg kísérei a borzalomtól megmeredve álltak.

Később a lelkész kötelességének ismerte a dologról jelentést tenni felebbvalójának, a seelandi püspöknek, addig azonban, míg Kopenhágából utasítás érkezik, esküt tettetett barátaival, hogy hallgatni fognak a látottak felől.

Némi idő mulva egy tekintélyes egyéniség érkezett le Kopenhágából, a ki pontosan előadta magának az esemény legapróbb részleteit, megtekintette a sírt is, elismerőleg helyeselte az eddig követett titoktartást, s azt a beavatottaknak továbbra is lelkére kötötte a legkeményebb büntetés terhe alatt. Nem is tettek azóta egy szóval sem említést felőle, csak a lelkész halála után találták meg az esemény részletes leírását egy papíron, az egyház könyvéhez csatolva.

De bár az itt előadottak valódsága történeti tény, soha sem sikerült senkinek megtudni, hogy miféle sötét tragédia hőseit takarta e megfejtethlen rejtély, dacára annak, hogy nem egy gondolkodó és tudós nyomozónak okozott fejtörést. Így a többek közt a híres német bölcsész, Schelling egy költemény tárgyul dolgozta fel a rörvigi menyegzöt, utána pedig mások is foglalkoztak, a titok felderítésével. Sokan ezek közül valószínűnek tartják, hogy a dolog alighanem összefüggött az I. Péter czár és Katalin halálát követő gyors és erőszakos trónváltozással s az ennek következtében előidézett bonyolalmakkal.

G. A.

A VILÁGTESTEKSEL VALÓ KÖZLEKEDÉSRŐL.

Irta Flammarion Kamill.

Littrow Jánosnak, a bécsi csillagda igazgatójának körülbelül ötven évvel ezelőtt az a gondolata támadt, nem volna-e lehetséges a hold lakóival optikai közlekedésbe lépni. Nagytö szerezni kegyelével könnyen megkérhetőnek a hold felszínén volt olyan háromszöget, melynek mindegyik szára tizenkét vagy tizenöt kilométer hosszú lenne. Hisz még az ennél kisebb tárgyakat is képesek vagyunk kivenni, így p. o. a hold helyrajzában *Plato* név alatt ismeretes különös alakzatot. A fenn említett nagysággal bíró háromszöget, négyzetet vagy kört tehát, melyet mi terjedelmesebb sikáson alkotva, nappal a nap sugarainak visszaverése, éjjel pedig villamos fény kegyelével tehetnénk láthatóvá — megpillanthatóknak könnyen a hold csillagászai, ha egyáltalában ilyenek léteznek és ha a mi optikai szerelvényeinkhez hasonló műszerek vannak.

Az ebből kifolyó okoskodás igen egyszerű. Ha mi a hold felületén egy szabályos háromszöget pillanatanánk meg, ez bámulatba ejtene minket, nem hinnénk szemünknek és azt kérdeznék, hogy vajon a földtani változások okozta véletlennek kell-e tulajdonítanunk az ily szabályos háromszögnek keletkezését? Kétségkívül elfogadnók ily kivételes esetnek lehetőségét is. De ha látók, hogy miként változik eme háromszög egyszerre négyzetgöggé és néhány hó lefolyása mulva körré, akkor szem előtt tartva, miszerint egyszerű következménynek csak észszerű oka lehet, azt mondanók: hogy eme szomszédos világtesten geometriának kell léteznie, a ki ezeket a szabályos alakzatokat így változtatja.

Ha ez az eset bekövetkeznék, akkor mindekelőtt annak kutatók az okát, hogy miért keletkeztek eme mértani alakok a hold felszínén? azután pedig azt kérdeznék, hogy mi bírhatta ismeretlen szomszédainkat ezen alakok készítésére? Mindez nem okozna sok nehézséget. Vajjon azért tesz-e ezt, hogy velünk közlekedhessenek? E feltevés nem zárja ki épen a lehetőséget. Némelyek jóvá fogják hagyni, másoknak vita tárgyát fogja képezni, némelyek el fogják vetni, mint önkényes feltevést, mások ismét védeni fogják, mint észszerű dolgot. És most azt kérdelem mindezek után, hogy miért nem lehetnének a hold lakói kíváncsiabban, eszesebbek, áhítatosabban és miért ne lehetnének anyagi szükségletekben kevésbé szorult helyzetben, mint mi vagyunk? Mért nem hinnének abban a lehetőségben, hogy a föld, épen úgy mint az ő égitestük, lakva van és miért ne folyamodhatnának az előbb említett geometriai alakokhoz csupán azért, hogy megkérdezzék tőlünk, vajjon léteznék-e vagy nem léteznék? Ezen kérdésre különben igen könnyen felelhetnénk. Ha ők háromszöget mutatnak: alkossunk mi is olyat. Körivet írunk le: cselekedjünk hasonlóképen. És ily módon közlekedhetünk az ég a földdel, legelső ízben a világ teremtése óta.

Minthogy pedig a mértani igazságok az egész világban nem vesztenek értékükből, minthogy kétszer kettő mindig csak négyet ad, a meddig a világ világ marad és egy háromszög fokainak összege soha nem lesz több két derekszögnél: azért a föld és hold között ily módon létesített közlekedés sokkal könnyebben volna megérthető még a hieroglyphikáknál is, melyekről Champollion tépte le az ismeretlenség fátyolát; a közlekedés pedig gyors, szabályozott és eredménydus lenne. A hold különben igen közel fekszik aránylag a földhöz. A két égi test közötti távolság 96,000 mérföld, a mi tehát harminczszor nagyobb távolság, mint a föld átmérője: és nincsenek-e falusi levelhordók, a kik ily hosszú utat életükben megtettek? Egy itt feladott sürgöny egy és egy negyed másodpercz alatt érne a holdba és a fénynek sincs szüksége hosszabb időre, hogy ezen utat megtegye. A hold egy szóval azon égi test, melyet a természet szoros kapcsolatba hozott végzetünkkel.

Mi nem pillantottunk meg a holdon mindeddig semmi olyat, a mi azt gyan tthatná velünk, hogy eme mennyei szigetet elő és gondolkodó lény lakja. Azon csillagászok azonban, a kik főleg ezen égi testtel és annak jelenségeivel foglalkoznak és a kik azt figyelmesen és behatóan tanulmányozzák, majdnem kivétel nélkül hiszik, hogy ezen csillag mégsem oly kihalt, mint a milyennek látszik. Nem szabad azonban szem elől tévesztenünk azt sem, hogy az optikában

tett haladások jelen fokán nem vagyunk képesek a holdat gyakorlati úton kétezerszeresnél erősebb nagyításban előtűntetni. Mert ha ezen világot kétezerszer látjuk is közelebb, mint szabad szemmel, azért még mindig negyvenyolc mérföldnyi távolság van szemünk és a hold között. De mit láthatunk kilenczvenkét kilométer távoból? Egy nagy hadsereget? Nagy várost? Ki tudja, vajon láthatók-e még ezeket is?

Annyi bizonyos, hogy a hold felszínén felette különös változások szoktak végbemenni, különösen ott, ahol a Plato neve alatt ismert és fennemlített alakzat látható. Nem szenved továbbá kétséget az sem, hogy a hold, mely negyvenkilenczser kisebb a földnél, nyolczvanegyszer könnyebb ennél és hatszorta kisebb nyomást gyakorol felszínére, mint a föld és hogy ennél fogva a levegő is hatszor ritkább azon levegőnél, melyet mi szívunk és ennél sokkal nehezebben látható. Tehát nincs mit csodálkoznunk azon, hogy földünk annyira különbözik e szomszéd égi testtől. Ha az ember különben négy — ötezer méter magasságból léghajóról nézi földünket, akkor is pusztának, lakatlannak és oly csendesnek látszik az, mintha temető volna; az pedig, a ki a holdból léghajón közelednék a föld felé, az még aránylag ily csekély magasságból is azt kérdené,

a földünk és a Mars közötti különbség. Megjegyzendő azonban, hogy az itt felsorolt minden adatról pontos tudomással bírunk: a Mars tengelye körüli forgásának ideje p. o., majdnem egy tízed másodpercnyi pontossággal van meghatározva.

Ha az ember szép csillagos éjszakán közelebből figyel meg az égi testet és látja, mint olvadott a hó a tavaszi nap sugarai alatt; ha látja a szárazföldről, a mélyen benyúló öblök által szegélyezett földközi tengereket, az oly változatos és mondhatni, beszélő földrajzi alakulást, akkor szükségét érezi annak, hogy megkérdezze, vajon a nap, mely e világot úgy árasztja el fényvel, mint a mi földünket, nem világít-e meg ott élő lényt is? hogy ezen léget nem szítja-e be egyetlen élő lény sem? hogy az esők megtermékenyítik-e a földet és hogy ez a Mars neve alatt ismert égitest, mely oly nagy sebességgel mozog a mindenségben, nem hasonlítható-e oly vonathoz, mely utas és rakomány nélkül folytatja útját? Már maga a gondolat, hogy földünk is ily módon lakatlanul folytathatná valamikor a nap körüli útját, oly hihetetlennek látszik, hogy nem is méltatjuk különös figyelemre. Mily csodának kellene tulajdonítanunk, ha a természeti erők, melyek úgy működnek ott, mint nálunk, örök időkre ténylek maradnának és ható képességükből vesztenének?

nali és esti csillag és ennél fogva rájuk nézve a mi földünk az ég legfényesebb csillagainak egyike. A mi földünk tényleg pásztor-csillag Mars lakóinak és nem valószínű, hogy mythologizáljuk oltárokat emelt tiszteletünkre.

Elfogadható-e ez a négyzseres feltétel? Ha e kérdés a földön élő összes polgárok elé kerülne, a felelet semmiesetre nem lenne kétséges eredményű. Nem tekintve a közép-afrikai vagy csendes óceáni szigetek bennszülötteinél véleményét és csakis az európai lakosok legnagyobb részéhez intézve e kérdést, majdnem biztosan állíthatom, hogy még a kérdést sem értenék, mert az emberek legnagyobb része nem tudja még azt sem, hogy földünk planéta és hogy a többi planéta is föld.

És minek tulajdonítandó ezen tudatlanság? Azon észjárásnak, mely a mostani kitűnő nevelés gyümölcsének tekinthető. Szerintök mi a világ legtokéletebb lényei vagyunk. «Miert részesülne más planéta is ily tiszteletben és ész dolgában miert bővelkednék más föld is úgy, mint a miénk? És lehetséges-e egyáltalában, hogy földünkön kívül magunkhoz hasonló emberek létezenek?» Azt persze nem veszik tekintetbe, hogy a föld legeszesebb nemzetei sem képesek becületes magaviseletet tanúsítani, hogy egész tudományuk egymásnak a kölcsönös

tertiár korra négyszázhatvan ezer és a quartiár korra százezer év. Az ember e földet a terciár kor vége, tehát százezer évnél hosszabb idő óta lakja.

A csillagászati műszerek használata csak az 1609-ik év óta ismeretes és magát a Marsot csak 1858 óta vizsgálják és ismerik főbb földrajzi alakulásaiban. Ez égitestnek kimerítő földrajza csak 1862 óta keltezhető. E planétának első ízben történt részletes háromszögölése és első földrajzi térképe, hogy a nagyítóval megvizsgált és mikrométerrel kimért legcsekélyebb részletek is láthatók, 1877-ben kezdetét meg; 1879-ben folytatva, 1882-ben lett teljesen befejezve. Tehát alig néhány éve annak, hogy Mars planéta a teljesen megfigyelt égitestek közé sorolható. És bátran mondhatom, hogy földünknek még igen csekély számú lakója van, a ki a Mars bolygót minden ízében látta; e tekintetben legelső sorban érdemel említést

mert az egyenlítő alatt szintűgy előfordultak, mint a sarkokon. Hegycsúcsok szintén nem lehetnek, mert a fénypontok a tengerek mellett láthatók és bizonyos egyenes csatornához viszonyítva, szimmetrikusan fordulnak elő. Sőt mi több, némelyek a szélességi és hosszúsági köröket látszanak megjelölni és ha az ember azokat megtekinti, önkénytelenül a fenn említett geometriai jelekre gondol. Lehet itt háromszögeket, négyszögeket és derékszögeket látni.

Hogy e fénylő pontokat a Mars mérnökei vagy csillagásza alkották volna, azt én alig hiszem. Hogy az ez égitesten látható hatvan egyenes, egymással párhuzamos, kettős csatornát, melyek az ottani tengereket egymással összekötik, Mars lakói készítették volna, az nem épen lehetetlen.

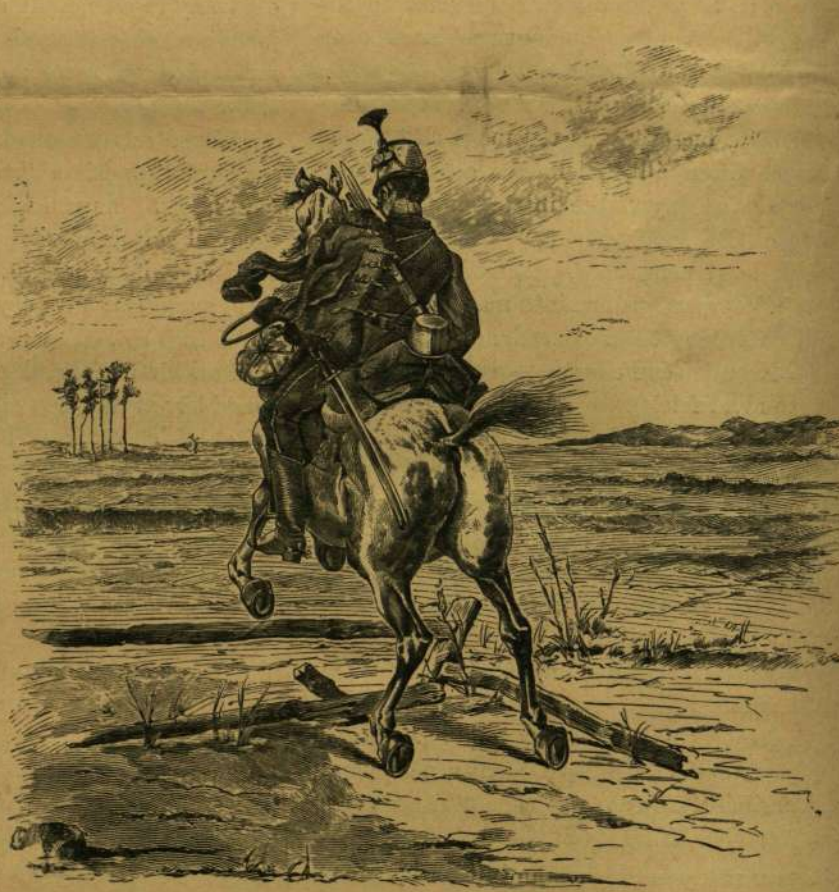
Én különben nem e végeredmény fejtegetését tűztem ki magamnak czéломul. Hiszen a természet oly gazdag alkotásaiban, oly változó-

dolgok gyűjtésével foglalkozik, csupa hazafiai szeretetből fel szeretné falmi felebarátját és végre meghal; de hogy azt kutatná, hogy hol él, hol létezik, mi az a mindenség, a világegyetem: őh ez nem tartozik ő reá. Ő beéri a természetadta tudatlansággal. Az ég közepén él a nélkül, hogy ezt csak távolról is sejtene és a nélkül, hogy csak legkevésbé is öröndene azon, ha egyik-másik felebarátja nagyobb haladást tett az igazság ismeretében, mint ő.

Mars lakói ellenben, a kik sokkal hosszabb idő óta lakják földjüket, mint mi, már előrehaladottabbak lehetnek és ennél fogva mint felvilágosodott emberek, sokkal észszerűbben is élhetnek, mint mi. Bátran állíthatjuk, hogy a természet tanulmányozásában is több eredményt képesek felmutatni, hogy földünket jobban ismerik, mint mi az övéket és hogy a mi csillagászati tudományunk megsemmisül az ő tudományuk mellett. Ha tehát Marsnak lakói, a kik talán már régi

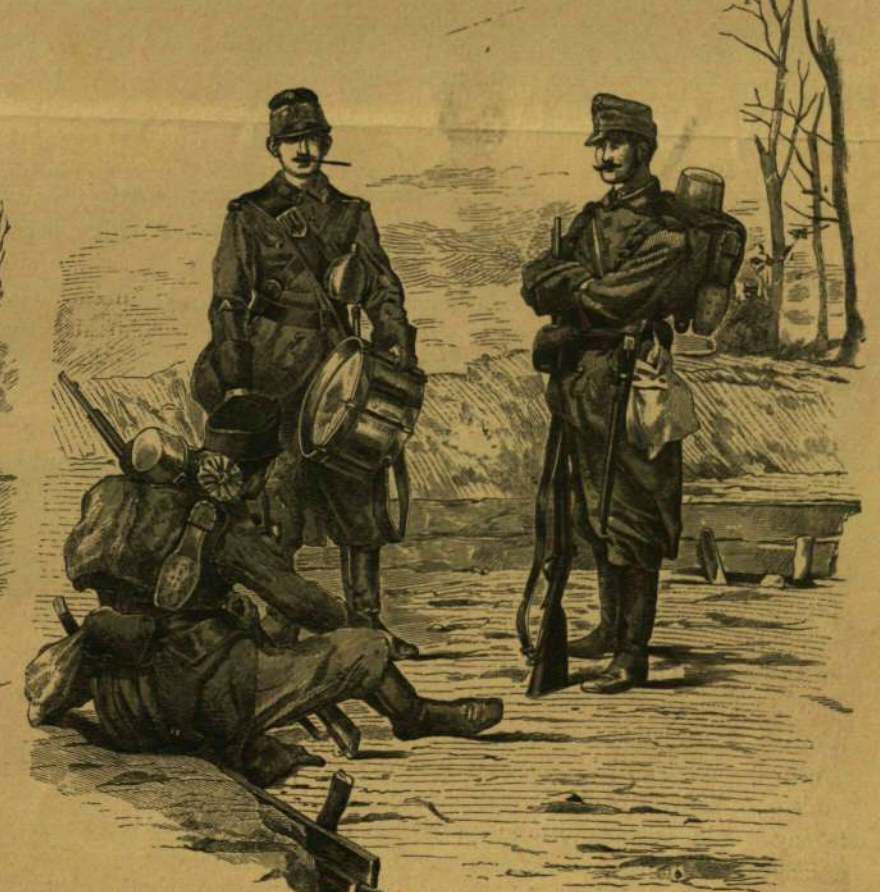
A SZAVOYAI JENŐ HERCEGRŐL NEVEZETT 13-DIK SZÁMÚ DRAGONOSEZRED.

6-DIK HUSZÁREZRED.

AZ 1. SZÁMÚ FERENCZ JÓZSEF TÁBORI TŰZÉREZRED.

A HUMBERT OLASZ KIRÁLYRŐL NEVEZETT 28-DIK GYALOGÉZRED.

hogy vajon lakva van-e Franciaország és van-e zaj Párisban?

Sápadt égitestünk hideg és higgadt külseje bizony nem igen hatott buzdítóan azokra, a kik Littrow ezen különös tervét megvalósítani akarták és nemcsak arra elfeledve ezt a szomszéd világot, néhány fizikus képzelme egészen a Marsig csatangolt, a mely pedig soha nincs földünkhez tizenegy millió mérföldnél közelebb, de a mely az összes égitestek között a legismeretesebb és mely annyira hasonlónak látszik földünkhez, hogy bátran vihették oda házi isteneinket. Tény, hogy a Marsnak külseje sokkal tetesebb a holdénál. Az ember valóban azt hinné, hogy a mi földünknek valamelyik helyén vetette meg lábát. A szárazföldről, tengereket, szigetek, partok, félszigetek, öblök, elfokok, vizek, felhők, esők, áradások, hó, a négy évszak: tél és nyár, tavasz és ős, nap és éj, regg és est mind olyanok, mint a mi földünknek az, mint a földön ismerjük. Az évek hosszabbak, a mennyiben hatszáz nyolczvanhét nappal állanak; de az egyes évszakokat ugyanaz jellemzi, a mi a miénkeket, mivel a Mars tengelye ugyanoly szög alatt hajlik, mint a mi földünk tengelye. A napok is hosszabbak, a mennyiben az említett égitest huszonnégy óra, harminczhét első és huszonhárom másodperc alatt végezi tengelye körüli forgását; de a mint látható, mégsem igen feltűnő

Be kell tehát látnunk, hogy azt, a mit a holdról állítottam, a Marsra is vonatkozathatjuk. A Mars oly távol fekszik a földtől, hogy jöllehet sokkal nagyobb a holdnál, mégis hatvanháromszor látjuk kisebbnek, mind a holdat. Ezt szem előtt tartva, könnyen megérthetjük, hogy a nagyító üveg, mely csak hatvanháromszor nagyít, oly nagyságban tünteti fel szemünk előtt a Mars csillagot, mint a mily nagyságban a holdat szabad szemmel látjuk és hogy egy hatszázharminczszorosan nagyító üvegen keresztül akora a Marsnak átmérője, hogy ennek nagysága megfelel a szabad szemmel nézett hold tízszeres átmérőjének.

Csak hogy ha valamikor szőnyegre kerülne az ezen égitest és földünk közötti közlekedésnek kérdése, akkor a jeleknek sokkal nagyobb méretűeknek kellene lenniök a hold jelenéi. A háromszögeknek és köröknek ennél fogva nem egyenlőny kilométer, hanem legalább száz kilométer nagysággal kellene birniök; természetesen nem volna szabad soha szem elől téveszteni a következő feltevéseket, hogy tudniillik 1. Vannak emberek a Marsban. 2. Foglalkoznak ezen emberek a Marsban. 3. Birnak a mi optikai szereinkhez hasonló műszerekkel és végre 4. hogy észreveszik a planétánkon adott jeleket; mert saját planétánk előttünk elsőrendű fénylő csillagnak tűnik fel és ugyanaz náluk, a mi nálunk a haj-

felfalásában nyilvánul, hogy mindegyik a maga vesztén dolgozik, hogy jövőjükké annyit sem gondolnak, mint a vakok és örültek, hogy közöttük tolvajok, sőt még gyilkosok is, nem kis számban fordulnak elő. De mindezeket mellőzve mégis azt tartják, hogy ők a legtokéletebb lények és valóban be kell ismernünk, hogy a világegyetemben keringő millió és millió világot egyiken sem élnek oly eszes és oly testalkatú lények, mint a miylenek mi vagyunk.

Mire is volna akkor szükséges földünk és a Mars között optikai közlekedésre gondolni? Ha ez a világtest valóban lakva van, akkor annak emberei mégsem lehetnének oly tökéletesek, mint mi és akkor minden fáradság haszontalan volna. És ha jeleinket látnák is, hogyan tudhatnák azt, hogy mi adjuk azokat?

Azért legokosabb, ha mindent úgy hagyunk, a mint van.

De most az a kérdés, hogy vajon nem előtek-e már meg minket e tekintetben Mars lakói? És hátha épen mi vagyunk azok az emberek, a kik az általunk adott jeleket nem vagyunk képesek megérteni?

A geológiai kutatások alapján a föld kora, legelső alakulása óta, legalább husz millió év; ebből esik a primordialis korra tíz millió hétézsázezer; a primár korra hat millió négyszázezer; a secundár korra két millió háromszázezer; a

Schiaparelli, a milánói csillagvizsgáló torony igazgatója.

A leginkább megbízható kozmogóniai rendszer alapján a Mars már több millió évvel öregebb a földnél és már sokkal közelebb is van rendeltetéséhez, mint ez. Lehetséges, hogy Mars lakói már százezer évnél hosszabb idő óta adnak nekünk jeleket, a nélkül, hogy mi ezt csak legkevésbé is gyanítanók. A csillagászok már 1609-ben, daczára annak, hogy a csillagászati műszerek tökéletessége következtében még nem pillanthatták meg a Mars lakói által adott jeleket, mégis gondolhattak volna már akkor arra a lehetőségre, hogy valamikor más szemekkel fogják nézni e szomszéd világot, mint a hogyan azt akkor látták. És valóban, alig van még néhány éve, hogy e parányi foltot, ha nem is értjük — legalább észrevettük.

A következőkben adom elő különben pontosan mindazt, a mi a Mars megismerése körül mindeddig történt. Marsnak földrajzi térképe elkészült, és pedig nem csekély fáradsággal, a már említett kitűnő milánói csillagász keze által. E térképen több helyen pontokat lát az ember: a hol e pontok vannak, ott a térkép rajzolja világos foltokat vett észre, melyek úgy fénylőnek mint a hó, melyről a reá süjtő nap sugarai visszaverődnek. Hogy e fénylő foltok hóval borított helyek lennének, az nem valószínű,

konny nyilvánulásaiban, oly különféle hatásai-
ban és gyakran oly különös, oly eredeti játékaiban, hogy nem találkozzunk semmi okot arra, hogy alkotásaiban határt feltételezzek.

De azért bizonyos az is, ha a Mars lakói velünk közlekedni akarnának, hogy akkor ez volna a legegyszerűbb és legalább eddig egyetlen mód a közlekedésre. Legelőször cselekednének, ha ilyen fénylő pontokból helyenként mértani alakokat képeznének. Így p. o. azon a ponton, hol a 267-ik hosszúsági fok a 14-ik északi szélességi fokkal találkozik, egy határokkal körülvett tájat lát az ember, mely határok, illetve pontok, az Amiens, le Mans és Bourges közötti távolságoknak felelnek meg. Ha tehát Mars lakói jelekkel akarnának velünk érintkezni, akkor ez a mód bizonyult volna leghelyesebbnek.

Távol legyen tőlem, hogy én e fénylő pontokat jeleknek tekintsem, vagy hogy az itt mondottak árán valamely czéloomat kívánám elérni. De végre, ha mégis úgy volna, akkor legelső sorban mi volnánk azok, a kik nem érthetnők meg őket.

Mindebben pedig nem találkozzunk semmi meglepő. Mert hát törődnek-e a föld lakói az éggel? Legnagyobb részük, vagy legalább kilenczvenkilenc százaléka a föld tizenegyszáz millió lakójának, még azt sem tudja, hogy mi az, a mit lába tapos és a valóságrol a legcsekélyebb fogalommal sem bir. Eszik, iszik, szaporodik, különböző

idők óta folytatnak észszerű és csendes életet, azon gondolatra jutottak volna, hogy a föld lakóival jelek útján érintkezzenek, azt híven, hogy ott is értelmes faj lakik minthogy annak lakóitól még semminemű feleletet nem kaptak, azért könnyen azt következtethették ebből, hogy mi még nem értük el azon magaslatot, melyet ők, hogy a világegyetemmel mitsem törődünk, hogy a csillagászat és optika terén még kevés eredményt vagyunk képesek felmutatni és hogy még valószínűleg nem bontakoztunk ki a durva anyagságból. És azt kérdem most, nem felel-e meg mindez a valóságnak?

Marsnak akadémiái lakatlanok, sőt talán lakhatatlanok is tartják földünket és pedig azért, mert 1. nem hasonlít az általunk lakott földhöz, 2. mert nekünk csak egy holdunk van, holott ők kettővel birnak; 3. mert éveink igen rövidek; 4. mert egünk igen gyakran boros, holott az övék mindig tiszta; 5. és 6. számos más okból, melyek mind igen könnyen érthetők.

De legyen bármiként, az összes csillagok között, melyek sötét éjnek alkalmával az égen ragyognak, de különösen azon égi testek között, melyek földünkkel együtt végezik pályafutásukat a nap körül, nincs egy sem, mely iránt a csillagásznak annyira kellene érdeklődniök és melyre figyelmüknek annyira lekötné kellene lennie, mint az a különös kis égitest, melynek neve Mars.

A HADGYAKORLATOKRÓL. — HUSZÁROK ROHAMA.

A gőz, táviró, villamos fény és telefon után ama jelek felfedezése, melyeket a nem e földön élő emberek velünk váltánának, nem volna-e gyönyörű apothoezisa a XIX. században a tudományok terén kivívott diadalnak?!

Franciaiából:

H. A.

AZ IDEI HADGYAKORLATOKRÓL.

A szokottnál is nagyobb érdeklődéssel tárgyaltak a most lefolyt őszi nagy gyakorlatok, úgy a katonai szakkörökben, mint a nagy közönség előtt. Ez érdeklődés oka nem csupán egy béke-időben kifejtett nagy harci színjáték ritka látványossága volt, mely a háború valóságának látzatát varázsolja a néző elé, hanem még sokkal inkább az a tudat, hogy a gyakorlatok egy eber és újateremtő szellem pezsgő munkásságának voltak hivatva próbáját adni, mely lassanként megbontotta a hadsereg érinthetetlen hitte hagyományainak nyúgait is, és a gyökeres reformok sorozatát nyitotta meg előttük. A korszerű haladás elodázhatlan követelménye, mely aránylag rövid idő alatt hadszervezetünk és a hadvezetés minden ágában oly jelentékeny átalakulásoknak törte meg útját, ma már a hadgyakorlatoknak is egész más képet adott, melyben alig ismerhetők fel a régi rendszer gyalogságait.

E változott viszonyok természete hozza magával mindenekelőtt, hogy ma már nem igen látunk a hadgyakorlatokon egymással szemben álló két ellenségés tábor, hol a harc fejlődése és kimenetele a kölcsönös erő beavatkozásától van föltételezve, hanem csak markirozott ellenség képezi legtöbbször a manőver tárgyát, melynél, mintán a stratégiai előzmények már előre meg vannak adva, csak a tisztán taktikai mozzanatok, tehát a harc technikája jut szemléleti kifejezésre. Az egymás ellen működött ellenes táborokkal való manőverezés eddigi rendszerében nem mindig bizonyult jó iskolának a hadsereg kiképzésére nézve, mert bármennyire próbára tette is az egymásból folyó helyzetek véletlenségével a parancsnokok gyors feltalálását és higgadt ítéletét, de sokszor fajult a győzelem minden áron való kérészkolálásának spekulatív jellegévé, melynél nem nézték azt, hogy embereiket talán olyan körülmények között vezetik harcra, a mely körülmények között komoly harc esetében fele, sőt kétharmada is elhullana, hanem csak az lebegett szemük előtt, hogy, ha mindjárt a legszükségesebb óvatosság mellőzéseivel is, a legrövidebb úton és leggyorsabban lépjenek akcióba, mert hiszen a vaktöltések úgy sem tesznek kárt senkiben. Elképzelhető, hogy ilyenformán a békés győzelem kicsikarása

sok esetben nem felelt meg a valóságnak, s közel állhatott a veszély, hogy az ily rendszer lassanként az észszerű harcmód végfajulására fog vezetni.

A föltételezett ellenséggel való «normál-hadgyakorlatok» ellenben, igaz, nem sok tért nyitnak a magasabb taktikai koncepcziókra, de kárpótlásul lehetővé teszik a csapatvezénylet oly módon való felhasználását, a mint az komoly harc esetében megkívántató. Ide számítjuk a terep előnyeinek legjobb kizsákmányolását, a csapatoknak a kijelölt állodásokba lehető legcsekélyebb veszteséggel való felvezetését, a harcvonalba fejlődés legelőnyösebb módját, a nélkül, hogy a legényesség szükségtelenül kitétetné az ellenség tűzének, továbbá a támadás alkalmával való előnyomulásnál oly formációk választását, melyek a terep alakulásaihoz, s az ellenség távolságához képest s a szerint, a mint puska- vagy ágyútűzzel állnak szemben, az ellenségnek minél nehezebb célpontot nyújtanak; végre a hátsó csapatok szabályszerű bevonását a támadásba, a tartalék készentartását, stb.

Ha összefoglaljuk azokat a feladatokat, melyeknek megoldását ma a gyalogságtól várjuk, ezek a következők:

A fegyver tüzelő képességének és a terep előnyeinek lehető kibasználása s e mellett a tüzfegyelem és a taktikai rend teljes fentartása. Már ebből is kitűnik, hogy a mai harcmód a szabaddab formák taktikáját hozza magával, mely a mellett, hogy a vezetők ítéletének és tettejének nagyobb tét engedi, homlokegyenest ellentétben áll a korábbi évek szematikus rendszerével. Nem áldozatok nélkül jutott hadseregünk igazgatása, annyi hiábavaló kísérlet után, ez elvek józanságának felismerésére, de végre mégis felismerte, s öntudatosan, habozás nélkül fogott megvalósításukhoz.

A támadás főformája ehhez képest ma a széles és tömött csatlánc, melyet kisebb erősítések támogatnak. Ezekből megfelelő távolságban következnek a fősapat, s utána egy második, oly formációkban, melyek a terep és az ellenségés tűz tekintetében legalkalmasabbnak látszanak.

Már 6—700 méter távolságból megkezdődik a tüzelés nagyobb látható csélokra, mint tüzéségi útegekre, gyalogsági oszlopokra, vonatcsapatokra stb. 500 méter távolságról pedig a rajok ugrásonként való előnyomulása veszi kezdetét, fedezésből fedezésbe, miközben az egymás mellett haladó osztagok tüze támogatja. 300 méterrel, vagy kedvező terepviszonyok közt még közelebről már előkészületek történnek a gyors tüzeléshez, melyből rohamba mennek át, ha ugyan az ellenség már előbb el nem hagyta a helyét.

A támadónak az ellenséghez való ez utolsó közeledése, természetesen, a legnehezebbike a megoldandó feladatoknak, a sűrű golyózápor miatt, mely ekkor fogadja. Bátoran a halál útjának lehet nevezni, melylyel szemben gyakran a legkétségbeesettebb erőfeszítések is megtörnek.

A védelem a támadással szemben oly állást igyekszik foglalni, mely lehető széles tét enged a tüzelésre, úgy hogy az ellenséget hosszabb ideig eláraszthatja golyó-záporával. Azonkívül a közeledő ellenség felé lankás esséssel bíró magaslakat tartanak legkedvezőbbnek a tüzhátas kizsákmányolására, melyeket egyszersmind szöcsköl és földhányásokkal erősítenek meg.

A gyalogsági harcmód ilyen jellegéhez képest módosult a gyalogság harca a lovasság ellen is, melynél előbbinek természetesen a defenzív, utóbbinak a támadó szerep jut. A taktika régi elveinek megfelelően eddig ily esetekben szokásban volt «carré», melynél a rohamot intéző lovastömegeket a gyalogság négszögbe állva várta be, többé nem létezik. A lovasság támadását most a gyalogság tetszés szerinti rendben sorakozva fogadja, a szerint, a mint a tüzhátas kihasználásához a pillanatnyi helyzet a legkedvezőbb.

Mellékelt képeink közül négy az osztrák-magyar csapatoknak négy fegyvernembeli jellemző alakjait mutatja. Az egyik, a Humbert olasz király nevét viselő 28-ik gyalogezred, mint az egész német gyalogság, bő német nadrágot visel. A dragonyosokat a német tartományokból ujonczozzák s a Lajthán túli tartományokban nevelt nehéz csontos lovakkal látják el. A képvonlat látható alak a Savoyai Eugen nevét viselő 13-ik dragonyos-ezred egyenruháját és fegyverzetét tünteti föl. Sokkal délregebb, fűregőbb a magyar huszárság, melyet Magyarországól ujonczoznak. A képvonlat látható alak a 6-ik huszárezredből való.

Hogy mily hevességgel és rohamossággal kell a mostani harcmód szerint a tüzéságnak is mozognia, arról negyedik képünk tesz tanúságot, a hol a kapitány messzire előre nyargalva, megtalálja a pontot, a hol az üteg föl lesz állítandó s hirtelen visszarántva a kantárszárát, kinyújtott kardjával adja meg a jelt, merre tartson az üteg. Annak a tábori tüzésrezednek, melynek egy része képvonlat látható, maga az uralkodó a tulajdonosa.

S. K.

A REPÜLŐGÉPRŐL.

Egy lépéssel közelebb jutottunk hozzá, a mennyiben a pillanatnyi fotográfia segítségével sikerült lefényképezni azokat a mozdulatokat, melyeket a madár szárnyával tesz akkor, mikor mi azt hisszük, hogy csak egyet csattantott.

Reánk egyetlen szárnycsattanás benyomását teszi e mozdulat azért, mert oly gyors egymásutánban következnek ezek, hogy úgy mondjuk, másodrendű mozdulatok, melyekből a főmozdulat áll, hogy szemünk nem képes azokat megkülönböztetni.

Franciaországban egyik jeles tudós foglalkozott a különböző röplő-sebességű madaraknak röptében való lefotografálásával. Meggyőződött róla, hogy még a leglassabban repülő madár is egy-egy szárnycsattanás alatt ötven mozdulatot végez.

Vajon sikerült-e legalább a lassabb röptű

madarak repülését lefényképezni a jelzett értelemben, hogy t. i. minden egyes, akár csak gondolatnyi ideig tartó szárnymozdulat a papíron külön-külön meg legyen örökítve? erről igen egyszerű módon győződhetünk meg.

Nem kell ugyanis egyebet tenni, mint azokat a képeket, melyek az egy szárnycsapást összetevő egyes szárnymozdulatokat ábrázolják, egy megfelelő gyorsasággal forgó henger palástjára helyezni, és ennek forgása közben őket egy papírlapra vetíteni.

Ha sikerült minden mozdulatot, melyek együtt egy szárnycsapást képeznek, lefényképezni, akkor az utóbbi kísérlet alkalmával a fehér falra vetített kép egy folytonosan szárnyait csattogató, vagyis repülő madarat fog mutatni, mely a felfogó ernyőn a szó szoros értelmében repül.

Ez az első tekintetre megfoghatatlannak látszó tünemény abban leli magyarázatát, hogy azokat a mozdulatokat, melyeket gyors egymásutánjuk miatt mi nem voltunk képesek felfogni, de a pillanatnyi idő alatt fotografáló készülék sötét kamarája igen, elannyira, hogy minden ilyen csak elképzelhető, de nem gondolható gyorsasággal véghez vitt szárnymozdulat parányi idejében a madarat lefényképezte; hogy ezeket a mozdulatokat, mondom, szemünk a henger gyors forgása következtében megint egyesítve látja, s így a szemlélő a vetített képen a repülő madár benyomását kapja.

De forgassuk most a szóban forgó hengert megfelelő lassúsággal, akkor sok tapogatózás után elérhetjük azt, hogy a vetített képen minden egyes szárnymozdulatot külön-külön fogunk látni, oly sorrendben, mint a hogy ezek a madár repülésekor tényleg követik egymást.

Ezt a kis eszmefuttatást előre bocsátván, ki lehet mondani, miszerint a jövőben már biztos alapon kísérletezhetnek azok, a kik a repülés problémájának megoldását tűzték ki maguk elé. Mert csak oly szerkezetet kell létrehozni, a mely képes legyen ugyanazon mozgásokat ugyanoly gyorsasággal és ugyanabban a sorrendben hosszabb ideig végezni, mint a melyeket a vetített képen láttunk.

Mondjuk, hogy e mozgásokat a kérdéses szerkezet belül üres és esetleg még hidrogéngázzal megtöltött kétaluminium-szárnyal fogja végezteni.

Vajon csak a szerkezet maga fog-e repülni tudni, vagy pedig képes lesz a magasba törő embert is madár módjára az egébe vinni: ezt egyelőre nyílt kérdés gyamánt állítjuk ide. Ez a részlet egyébiránt már a feltaláló dolga. Azon hadd törje ő a fejt.

En magam még csak annyit kívánok megjegyezni, hogy az aluminium igen könnyű fém, és előállítás is napról napra olcsóbb lesz. Továbbá hogy az elektromos erőt két vékony sodrony elszállítja akárhová, tehát még a magasban szárnyaló repülőszervezethez is.

Persze ez esetben egy földhöz rögzített, u. n. captív repülő szerkezettel volna dolgunk, a mennyiben a magasabb régiók felé törekvő repülőszervezet a két vékony drót által összekötésben lesz ez árnyékvilággal, és épen ezen körülménnyel fogva talán még kormányozható is volna innét a földről. . . .

Ha azt mondanám, hogy magával is viheti a repülő ember azt az elektromosságot, mely hivatva lesz a repülőszervezet két szárnyát annak rendje-módja szerint mozgatni: hát talán okosabbat mondanék. Hiszen erre való az akkumulátor.

No de ne ábrándozunk tovább, hanem higyük el, hogy mindezeket tekintetbe véve, a repülőgép megvalósítása csak idő kérdése.

K. Gy.

ADATOK AZ 1849-IKI OROSZ BEAVATKOZÁS TÖRTÉNETÉHEZ.

Prolov orosz katonai író művéből.

IX.

A magyar fegyveres lázadás, melynek elnyomására több mint 300,000 embert kellett mozgósítanunk, egy rendes hadjárat jellegével bírt, és nem lesz fölösleges, ha annak katonai és politikai szempontból való bírálatát megkísérüljük. — «In aeternam rei memoriam».

Különféle politikai tekintetek, a dolgot természeténél fogva, döntő hatást gyakoroltak a magyar sereg miveleteire, minél fogva gyakran oly

jelenségekkel kellett találkozunk, melyeket hamarjában sem hadászati, sem pedig harcászati szempontból fel nem foghattunk.

A magyar sereg két részre oszlott. Erdélyben a lengyel forradalomból ismeretes tüzeriszta, Bem József parancsnokolt, míg a tulajdonképeni magyar részekben Görgei Arthur osztrák lovas-tiszt volt a fővezér.

Az Erdélybe nyomult orosz hadak tevékenysége nem állott közvetlen kapcsolatban a varsói herceg miveleteivel, mindamellett bizonyos, hogy az ország északi részében harcoló csapatok mozdulatai amazoknak nagy előnyére szolgáltak. Oly tábornokok, mint *Lüders*, *Nikolai* és *Grotenhelm*, önállólag is működtek, habár a szövetséges haderők zülktsága őket gyakran komoly veszélybe hozta. A lázadók főereje Magyarországon volt összpontosítva. Java részét az átment német ezredek, nemkülönbben a kitűnő ember- és loányagból álló huszárság képezték. Tüzersegük — kivált nagyobb tömegekben felhasználva — kitűnő volt, s napról napra több gondot okozott *Paskievits* hercegnek, ki tulajdon tüzersegének folyányába bízva, leginkább ennek segítségével vált célt érni.

Tán nem tévedünk, midőn azt állítjuk, hogy a magyar sereg benső szervezete, a mennyire látni alkalmunk volt, — nagy részben a miénket is felülmuta. Voltak ugyan időszakok, melyekben valószínűleg az illető alvezér megbízhatatlansága, vagy képtelensége folytán nagy hibákat követtek el, de ez ritkán történt s többnyire egymást erő erőteljes csapatok által kiegyenlítették.

Nagy hibát követett el a magyar fővezér midőn *Panütine* hadosztályának fellépése után az országban lévő összes hadait Komárom alatt nem egyesítette, és e tekintélyes haderővel a Duna jobb partján álló osztrák csapatokat tönkre nem tette. Mert kétséget nem szenved, hogy a július első napjaiban és június végén vívott gyakori kisebb-nagyobb ütközetek annyira megbenitották az osztrák sereg tetterejét, miszerint valami nagy erővel intézett együttes támadásnak ellent nem állhatott volna. *Panütine* különítménye lovasság nélkül jött a harcra, emel-fogva osztrák támogatás nélkül nem működhetett, és önállóan sehol nem állapodhatott. — Annak oka, hogy *Panütine* hadosztályához lovasság nem adatott, abban keresendő, mivel az osztrák kormány sürgősen kívánta a tényleges segítségét, és elegendő lovassággal rendelkezve, e fegyvernem behozatalát, mely természetesen a menetelést néhány nappal hátráltatja — szükségesnek nem találta, s így a fennevezett hadosztály csontosága mindvégig fennmaradt, és pedig a többi csapatok nagy hátrányára, kik lovasság nélkül tulajdon biztonságukat mindig nagy áldozatokkal voltak kénytelenek megvédeni.

E hadosztály megjelenése az osztrák hadtestek keretében nagy jelentőséggel nem bírt, annyival kevésbbé, mivel mindjárt fellépése első napjaiban, a neki jutott mentő szerep keresztülvitelénél, gyalogság a szó szoros értelmében megtizedeltetett.

Maga *Panütine* altábornagy július 10-én kelt jelentésében azon meggyőződését fejezi ki, miszerint hadteste, ha ezental is hasonló módon vétetnék igénybe, nemsokára a tartalékok mögé szorul, hol nem kell többé tűzbe mennie.

A mi a varsói herceg seregének előre nyomulását illeti, bizonyos, hogy ez az erő egymaga elegendő volt az összes magyar csapatok megsemmisítésére, de ne feledjük, hogy e szép seregnek két ellenséggel kellett megküzdenie.

Alig hogy csapatjaink a magyar határt átlépték, naponta százával haltak el a katonák különféle betegségekben, s a beteg létszáma bevonulásunk 11-ik napján 8469 emberre rugott, melyek közül alig hiszem, hogy 40—50 valamikor ismét bevonult volna.

E láthatatlan ellenség minden lépten-nyomon követett, s miután jogosan kellett tartanunk, hogy a melegebb idősak beálltával a veszély is növekedik, könnyen érthető ama habozás, mely a varsói herceg mozdulatait annyira meglassította.

Ha tehát a magyar fővezér a déli részek feladásával összes erejét Komárom alatt egyesítve, az előtte álló osztrák csapatokra veti, ezeknek végpusztulását *Panütine* hadosztálya bizonyára meg nem akadályozhatja, sőt a birodalmi főváros menthetlenül veszve van. A mit eddig az 1848/49-iki hadjárat esélyeiről olvastam, több-

nyire a szélsőségek keretén belül taglalja a nagy horderejű eseményeket. A maga hibáit senki sem akarja belátni. Mig *Windischgrätz* herceg avval mentegeti magát, hogy őt a bécsi legfelsőbb hatóságok ép a legkényesebb időben cserben hagyták, addig más részről személyes sürölődásoknak tulajdonítják a siker kellő felhasználásának elmulasztását. Hogy a fegyveres lázadásnak nevezett harc oly nagyra nőtt, e vád csakis *Windischgrätz* herceget illeti, kinek hatalmában állott az egész mozgalom aránylag csekély vér-áldozatokkal elfojtani.

Hogy pedig a magyar fegyverek sikereinek kellő felhasználása az osztrák sereg vereségei után, 1849 április első heteiben meg nem történt, ezért a felelősség ismét a magyar fővezérre illeti, ki hiába hozza fel mentségül a magyar kormány-ferfiak fondorkodásait, holott a fegyveres hatalmat ő tartotta kezében. *Windischgrätz* herceg nemcsak a német hadsereget kompromittálta, hanem egyuttal kormányt vezetve tévúra, midőn a békés uton való kiegyezkedés helyett a fegyver alkalmazását hozta javaslatba. Nem akarunk azonban a kitűzött cézelen tul, politikai fejtegetések terére átmenni, miért is csupán két nagyobb kérdés taglalására bocsátjuk.

Eddigél semmiféle katonai munka alapján nem voltak képesek megérteni, mi indíthatta az osztrák fővezényletet arra, hogy tulajdon érdeke ellen, aránylag majdnem hatszoros túlerővel, 1848 november és december hónapjaiban a szervezésben lévő lázadó csapatokat szét nem verte, mikor már határozottan oda nyilatkozott, miszerint alkudozásokba bocsátókizottalán nem akar. — Ha a szelid bánásmód már előbb az osztrák kormány szokásaihoz tartozott volna, azon nézetnek kellene helyt adunk, hogy a császári fővezér mindenekelőtt a vérontást akarta megakadályozni. De a dolgok lefolyása ép az ellenkezőről tett tanúságot, a mennyiben elejétől kezdve mind végig a legnagyobb szigorú alkalmazták még ott is, hol ellenkező bánásmóddal mindent el lehetett volna érni. Még 1848 október elején, a bécsi kormány ügyetlen eljárásával oly dilemmát állított fel a magyar érzelmű tisztok előtt, melynek megoldását senki sem értette, de nem is érthette, mert egy füst alatt ugyanazon csapatok tisztjét, kiket annak idején a déli Magyarországon kiűtött polgárháboru lecsillapítására kiküldött, felségáruknak bélyegezte, mivel a vett parancs értelmében jártak el. Megvált tehát elejétől kezdve ama szándék, hogy a hadsereg kétféle szakíttassék, megvált továbbá már előre a terv, mely szerint a nemzetiségek egymásközi egyenetlensége véres polgárháborura neveztessek. Amdé *Windischgrätz* herceg nemcsak 1849 január elején, hanem már azelőtt két hónappal kezében tartotta Magyarország sorsát, melyet a rendelkezésre álló fegyveres erővel minden órában kénye-kevde szerint elintézhették. Értjük tehát, hogy Ausztria Magyarország tőkeletes feldarabolását tartotta szem előtt. Elhez megvált a megkívántató fizikai erő. A helyett azonban, hogy szándékát elejétől végig keresztülvitte volna, megfoghatatlan könnyelműséggel nézi a láng tovább fejlődését, időt enged arra, hogy a nekibőlűlt magyarok egy erős hadsereget alkossanak, és midőn végre az elmulasztott cselekvést még helyre hozhatta volna, habozva és ingadozva, vezért vezér után cserélve, hol védőleg, hol támadólag fellépve, egyszerre csak azon veszi észre magát, hogy most már nem rajta, hanem a hadi szerencsén, több pedig — mi tagadás benne — a szomszéd jó akaratán áll a kérdés végleges megoldása!

És e rejtélyes, ne mondjuk: megfoghatatlan cselekvési mód következményeinek kiegyenlítésére Oroszország 300,000 embert állított fegyverbe. Igaz, hogy a roppant tömegből csak 200 ezer vett tetteles részt az akcióban, de néhány hét alatt 36,000 embert hagytunk uton, utméletti gödrökben, kik az ellenségnek szemefehérét soha sem látták!

Vajon akad-e még valamikor a szomszéd birodalomban történetirő, ki ama végtelen idők lefolyását az utókor számára híven és igazán közlendi? (Vége köv.)

ÉLETKÉPEK.

5. Barátság.

— Elmégy onnan a fa alá, te bogyos! A szellő mind a ruhádra rázza a szédret. . . Folt marad a helyén, oda lesz az ingváll. . . Eredj onnan, eredj! No hiszen Boriskának se kellett több. Eltörtött

a méces nyomban és gödrös orcáján a nagy, kővér könnyecsek zagyván maszatolódtak össze a kékes szederfoltokkal.

Az okosabb Teresi menten ott termett mellette; biztatgatta váltig, hogy piros viganót varr Ionának (ez a Boriska legkedveltebb bábuja!), meg hogy gyöngysort köt a nyakára vadrózsa-csipkebogyóval: mind nem használt semmit, a kicsi csak sírt, zokogott keservesen.

Nehéz is az ilyen záport megállítani szép szóval, mikor az édes anyja dorgáló hangjára eredt meg.

Kézen fogta Teresi, csupa aranyos ígéret volt a mézes madzaga, mégis csak úgy búzta maga után a lábát a kis drezsás, mintha megroppant volna a píttyergése csak nem akart elállni.

Béé-béé-é!... hangzott egyszerre valahonnan a fal tövéből.

Bee-e, bee-e! — resecgett rá tompábban kétszer. S ninini!... Boriska még sírt az egyik szemével, de már a másikkal nevetett.

ÉLETKÉPEK: 5. BARÁTSÁG.

Mi dolog az, hogy ilyenkor begetés hallatszik a hű mógótt? Nem fert a fejébe. A nyáj még javában legel a mezőn; mit akarhatnak ezek itthon?

És elejé ve baját-buját, kiderült képpel, kandi szemmel loholt arra felé, a honnan a begetés jött, hogy Teresi alig bírta követni a köténybe markolt cipő-szelet meg egyéb csempészett uszonna-maradék mián.

— Bébé báránykáim! — kiabált a kis dundus már messziről.

— Vigyünk nekik sós kenyeret! — fordult oda a néjéhez molhón.

A kenyér — egy-kettő. — elékerült, sőt Mitvisz is megérezte a pecsenye szagát a legalább egy falatra számítva, farkesóvalva ngrott a kis gazdaszonná melle, udvari kisérletül.

Biz azok itthon rekedtek szegények.

A fehér bárányka még csak tegnapi ellés, gyöngye még a tarlóra a gyöngyöm, hát otthon maradt az anyjával; azt a csikós ürüt száraz köhögés marja, az öreg kos meg tudja kő, mitől, megsántult, ezért verte ki a nyájából a bojtár,

vakis igazat szólnán, gazdája füttýére a Mitvisz. — Bé-bé-é-é! — nyújtogatta a sós kenyeret a rabságban rekedtek felé a kicsiny.

S nem sok kellett hozzá, olyan barátságot kötöttek, mintha az a kis fehér bárányka csak épen azért kukkant volna be tegnapi ebbe a czudar világba, hogy a Boriska testvékéje, jó pajtása legyen, — semmiért se másért.

Sorba kinálgatja összekuporított tenyerén a sós kenyeret:

— Bé-é-bé-é báránykáim! (Az neki még a vén kos is!)

Mitvisz nagy komolyan nézi a kutyafüttán kötött barátságot; gazdája nincs itthon, hogy egy szemhunyorítására el kelljen terelnie a tőredéknyáját innen, hát nem gördít akadályokat a baráti enyelgés elé... **RUDNYÁNSZKY GY.**

EGYVELEG.

* A német császár három idősebb fia oly annyira katonai nevelésben részesül, hogy még játékaik is

nak, a többiek közül néhányan fél napig dolgoztak, azután 3 frankot vettek fel előlegül s többé nem mutatták magukat, mások az első nap végén tüntek el, 727 egészséges koldus közül összesen csak 18 maradt meg a munkánál a harmadik nap végéig, azaz 40 közül csak egy. Látható ebből, hogy a kolduló üzlet elhatalmasodásának nem egyedül a nyomor az oka.

A koponyák alakulása. Schmidt Ernő német tudós egyik újabb művében 294 régi mumia-fejen s 86 újabb egyiptomi koponyán tett gondos mérésekből azt a következtetést vonta le, hogy, habár a koponyák jellege megegyezik, azok nagysága a műveltség hanyatlása folytán 2000 év alatt átlag 44 köbcentiméterrel apadt és pedig a férfi-koponyák 31, a nőiek 54 köbcentiméterrel. Ezzel párhuzamosan kimutatja azt is, a régi párisi sírokban talált koponyáknak a mostani párisiakéval összehasonlítása után, hogy a párisiak koponyájának nagysága, a műveltség emelkedése folytán, átlag 35 köbcentiméterrel nőtt. Mindkét adat mutatja, hogy a művelődésnek nagy hatása van a koponyák alakulására is.

A TURINI FEJEDELMI NASZ.

Szeptember 11-ikén adta rá az áldást Alimonda bíbornok a turini királyi palota kápolnájában Aosta herceg és Bonaparte Laetitia hercegnő egybekelésére s a ritka fényvel megült esküvőn mint meghívott vendég Türr tábornok hazánkfia is jelen volt.

A királyi kápolna a palota első emeletén van, s fekete márvány köröndöt képez. Főoltárához magas lépcső vezet, s ide lépdelt a királyi kíséret, elől tizenkét vörös livrées, hajporos inassal, szigorú ceremóniás rendben, köztük a turini községtagas, a senatus és kamara küldöttsége, az elnökök és miniszterek s hátul, az Annunciade rend lovagjai között az őz Crispi.

Umberto király előtt, ki a portugál királynét vezette karján, Gianotti gróf, főszertartásmester lépdelt; azután jött a portugál király Margit olasz királynéval, majd az örömapa, Napoleon herceg, karján Laetitia hercegnőt vezetve, s az örömapa, Klotild hercegnő az olasz trónörökös karján; utánok következett Aosta herceg a genuai hercegnővel, Tamás genuai herceg, Matild hercegnővel, az oportói herceg, a völégény fia s unokaöccse, a menyasszony ifjabb fivére, Bonaparte Lajos herceg. A szertartás alatt a két királyné és a hercegnők kivételével mindenki állva maradt.

Mikor a szertartás véget ért, a fényes nászsereg ugyanabban a rendben távozott, az új pár pedig a király és királyné üdvözlése után az Aosta herceg tulajdonát képező Cistera palotába hajtatott, honnan csak dejeuner után, négy órakor tértek vissza a királyi palotába.

Ekkor kezdetét vette a virágünnep. Fényes lovasereg VI. Amadeo korabeli (XIV. Lajos-kori) régi savoyai kosztümökbe öltözve haladt végig a Pó-utczán a Viktor Emánuel-terre. Elöl huszonnégy vértés zenekisérettel, utánok Toscati gróf, mint nagy sénéchal, 96 gyalogos katonától környezve, majd a magas vendégsereg fényesebbnél fényesebb hintói, 26—26 lovas és kürtösök vezetése alatt, mind más-más színbe öltözve, a szerint, a mint a mátkapár (kék), a királyi pár (vörös), a portugál uralkodó pár (fehér), vagy a hercegek és hercegnők (zöld) hintója előtt lovagoltak.

A diszes felvonulásnak természetesen sok nézője akadt Turin utczáin. A Piazzára érve mindannyian kiszálltak a kocsikból s egy óriási virágkosár alakjában épült emelvényre léptek, melynek csúcán páholy állott a királyi család számára, felette rózsákkal borított és a mátkapár nevének kezdőbetűivel ellátott lebegő léggömbbel.

A házasság Olaszországban nem csak politikai okokból nagyon népszerű, hanem azért is, mert tudják, hogy tiszta sziv-viszonyon alapszik. A hercegnő, kinek arczképét már mult számunkban bemutatottuk, egész Bonaparte-typusz arczban, s mint mondják, különösen I. Napoleon ifjúkori arczképéhez áru el sok hasonlóságot. A mi Aosta herceget illeti, ki most 43 éves, tudnunk kell, hogy ő akkor, mikor a spanyol koronát elfogadta, örökre lemondott Olaszország trónjára való esetleges igényéről.

KÜLÖNÖS VÉGRENDELETEK.

Sok vita tárgyul szolgált jogászai körökben pár hóval ezelőtt egy gazdag fővárosi magánzó végrendelete, mely való, hogy a legkülönösebbek közé tartozik, a miket még e csodabogarakban oly hálás téren is valaha produkáltak. Arról volt szó, hogy a hagyatéki tőke folytonos kamatoztatás által addig szaporíttassék, míg milliók és milliókra növekszik, a mikor aztán egy nagy humanus es emberbaráti terv megvalósítására szolgálja eszközül, melynek segélyével a válság-dalom minden bajján segítve lenne s a títás fo-

lyása egy oly iszonyúvá szaporodott tőke erejével egészen más mederbe volna terelhető. Nem véve számba a dolog jogi nehézségeit, első tekintetre is minden ahhoz értő előtt kiviláglik, hogy a merész gondolat nem egyéb egy merőben utópikus álomnál, melynek megvalósítása gyökeres gazdasági felforgatás nélkül alig lenne képzelhető. De maga a tény azért nem kevésbé érdekes, mert tanulságos betekintést enged egy fontos emberi intézmény lélekani alapjába s híven rajzolja a kor erkölcsi és művelődési képét, azokkal az eszmékkel, melyek benső rugóját képezik.

A végrendeletek történetében nem ritkán akadunk kuriózus példákra, melyek a legtarkább színben tüntetik föl az ember lelki világát, meggyőződésével, tapasztalataival, világnézet-

A nemrég elhalt hírneves angol izraelita emberbarát, sir Mózes Montefiore végrendelete 20 folio-ivet tett ki s személyes vagyona 350—380 ezer fontra becsültetett, melyből a jótékony alapítványok 60 ezer fontra rugtak, 20,000 fontot pedig különböző személyi hagyományok emésztettek fel. Lovai és kocsjai a legilletékesebb kezébe, kocsisának jutottak.

Amerika a legkülönösebb végrendeletek házája, de ezek között is nem mindennapi eredetiségre tarthat számot egy bostoni milliomos, Gardner György végrendelete, ki nevének oly évráradékat hagyott hátra, mely mindig a tiszteltetreméltó hölgy sulyának feleljen meg aranyban. A gyöngéd férj halálakor a nő, fájdalom, még csak 97 fontot nyomott, de semmi kétség, hogy a gyászoló özvegy gondoskodott később sulya rohamos gyarapításáról, melyet minden évben a halálzás napja évfordulóján kellett a végrendelet értelmében ünnepélyes mérés útján konstatálni.

De hát ez a végrendelet még a türethetőség határai közt mozog; nem úgy egy bécsi özvegy végrendeletének klauzulája, ki a mult évben 30,000 frtnyi vagyonát oly föltétel alatt hagyta egyetlen nőrokonának, ha az kötelezi magát, az örökhagyó minden ruháját elhordani s azontúl is teljes életében mindig ugyanazon szabásu ruhákat, kalapokat stb. viselni. Már most kérdem a nőket, mi öröme lehetett annak a boldogtalan örökösnek váratlan szerencséjében, ha még a divát élvezeteiről is le kellett mondania? Emlékeztet különben ez a história arra a francia vidéki polgárra, kit Racine iránti hő tisztelte annyira ragadt, hogy általános örökösének, unokaöccsének szoros köteletségévé tette, hogy valahányszor Párisban kedvencz drámáját, Athalie-t adják, oda utazzon, s az előadáson jelen legyen.

Az élet véghatárain, mikor a lélek még egyszer visszanez az emberi gyöngeségek hű harczára, mennyi önkénytelen humor fakad fel a sir széléről s mennyi kegyetlen szatira éleződik ki e nagy pszichológiai pillanatban. Ez az oka, hogy annyi különöz végrendeletről tudunk, a milyen azé a jeles emberismerő is, a ki szóról-szóra következőleg rendelkezett:

• Mivel drága rokonaim annyiszor biztosítottak, hogy nem földi javaim, hanem önmagam miatt szeretnek, s méltatlanság volna nem hinni nekik, hagyok tebát: 1. Károly unokaöccsének, kiről azt mondják, hogy mindezt eljátszsa, 300 frt tőkét, melynek kamataiból minden hónap elsején egy zsák diót vegyenek neki, a mit elkartyázhasson; halála után a tőke gyermekeire száll. 2. János unokafivérének, kiről szintén tudom, hogy nagyon szalad a lányok után, öreg gazdasszonyomat, a ki élte fogytáig 500 frt évdíjt fog húzni; ő majd elbánik vele; ha haláláig kitar mellett, ő reá szálljon át utána az évdíj. 3. Lujza hugomnak, kiről a többiek azt beszélnek, hogy valódi Kantippe, a ki pokollá teszi férjének a házat, szintén 300 forintot hagyok, melynek kamataiból minden héten egy palack Selters-vizet vegyen leűtésül, a mennyire a pénze engedi, málna-szórppl, hogy kedélyét is megédesitse. Minden egyéb javaim szálljanak a következő jótékonyági intézetekre, stb.

Nem ritka dolog, hogy gazdag végrendeletek vagyonaikat fejedelmi személyeknek vagy más nevezetességeknek hagyják, s ezek a végrendeletek szokták leginkább irigység és gúncoskodás tárgyát képezni, ha az ember magamagára gondol. Az elhunyt Vilmos császárról különösen sokszor emlékeztek meg végrendeletek, kinek tizenöt háza volt, s végrendeletileg úgy intézkedett, hogy számos bérlőnek mindegyike életfogytiglan ingyen tarthassa meg lakását. Pedig egy-egy háza 15—20,000 lírát is bájított évenként. Ezt csinálja utána valamelyik budapesti háziúr!

AZ ESKETÉSI SZERTARTÁS A KIRÁLYI KÁPOLNÁBAN.

UMBERTO OLASZ KIRÁLY, A MINT A MENYASSZONYT KOCSIJÁHOZ KISÉRI. AOSTA HERCEG ÉS BONAPARTE LAETITIA ESKÜVŐJE.

KINAI MENYASSZONY ÉS VÖLEGÉNY.

naparte Viktor hercegnek hagyta 60 millióját, ha férje előtte talál elhalni. De leggyakrabban a pápa szokott ily irigylésre méltó helyzetbe jutni, kire az utóbbi időkben ismételt szálottak nagylelkű hagyományok, többek közt nemrég egy értékes képtár, melyet legalább 400 ezer frankra becsültek. Ritkábban történnek hagyományok szociális célokra, mint egy Loren nevű svéd tanulóé, kiről olvastuk, hogy 300.000 koronás tallérnyi összes vagyonát szociális kérdések megoldásának elősegítésére testálta.

A legfuresőbb végrendeletek közé tartozik egy gyógyszerész atyának valamelyik orosz lapban megjelent következő hirdetése: „Egy orosz nemes, ki Amerikában nagy vagyonra tett szert, s forrón szeretett leányát elvesztette, tőkét valamely igazhittű nemes nőnek óhajtaná hagyni, a ki 1864 vagy 65-ben született Dél-Oroszországban, s a Szofia Ivanovna nevet viseli. Ha egy ilyen találkoznék, keretik keresztlevelét, s lakhelyét az alóírt adressesre megküldeni, stb.”

Vannak végrendeletek, melyek egész tragikus hatnak; így egy szegény cipészé, kiről nem rég volt említés a lapokban. De a jóra való ember közkórházban halt meg, ez a jóra való asztala főkéjében nagy boríték alatt, melynek nagy betűs felirata buszken viselte a „Végrendeletem” czímet, azt a végohajtását találták kifejezve, hogy temetése után 26 cipészlegény négy liter sör és 2 liter bort igyék meg emlékére. Legjobb a dologban az, hogy a gyöngéd lelkű emberbarátunk voltaképpen anyja sem maradt, a mennyiből ennek az óhajlásának illő kegyelettel eleget lehetett volna tenni.

Komédiások, kótélanczosok, törpék s más effe genre-u emberek végrendeletei rendszeren hálás emlékezést árulnak el halálán professziójukra s már ebben a tekintetben is érdekesek. Egy Berlinben elhalálozott mutatvány-bódé tulajdonosánál anyira ment ez a meghatározó ragaszkodás, hogy mivel az emberekben életében úgy sem sok öröme telt, összes ingó-bingó holmiját két kitanított kutyájának hagyta, mely végrendeletét azonban elvált neje pórral támadta meg.

Kate Tevsang, a híres sheffieldi törpe nő 27 éves volt, mikor meghalt. Mint utolsó akaratában kifejtette, „mivel ruhái, fehérneműi még a legkisebb gyermekeknek is kicsinyek volnának, hogy szegény lánykáknak mégis örömet szerezzen, úgy intézkedett, hogy tíz fontnyi hátrahagyott pénzéből husz, akkora termetű babut vásároljanak, mint ő volt, s ezeket öltöztesse ruhába s osszák ki az árvaházak között.” Továbbá a kis „marquisnő”, a mint nevezték, eléggé hű volt tiltakozni az ellen, hogy valaki koporsóját hóna alá kapva vigye ki a temetőbe,

hanem ragaszkodott ahhoz, hogy számára gyászkocsit rendeljenek.

S hogy a végén csattanjon az ostor, hallgassuk meg azt a végrendeletet, melyet 1887 június 17-én *Retharge Ambrose*, 52 éves pittsburgi lakos fogalmazott:

„Akarom, hogy holtestem beszentelés után családomnak adassék át. Ez Samson égető kemencéjébe fogja vinni, ott hamuvá égeti, a hamut egy kis palackba zárja, s átszolgáltatta a pittsburgi német konzulnak. Ez az ur aztán küldje hamvait a new-yorki konzulnak, a ki adja őrizetbe az Elbe német gőzös kapitányának, hogy vigye magával oceánra útjára. Az oceánra érve, kérem a kapitányt, szóltassa fel egyik utasát, hogy öltson magára matrözruhát, mászszék fel poraimmal az árbocra csúcsára, s miután egy utolsó áldást mondott, kihuzza a dugót a palackból, sörja szét tartalmát a világ mind a négy tája felé.”

Ennél valamivel rövidebb és kevésbé követelő volt *Rabelais* végrendelete, mely csak e szavakból állott:

„Semmim sines, sokkal tartozom, a többi maradjon a szegényeknek.”

KINAI MENYASSZONY ÉS VÖLEGÉNY.

Cseng marquis, egykori kínai követ az európai udvaroknál, május hó 6-án adta férjhez leányát, Blossom-ot Pekingben. A marquis neve jelenleg talán a legismertebb kínai név Európában, nemcsak azért, mert magas állásában huzamosabb ideig tartózkodott Londonban, Párisban s más európai nagy városokban, de mert valóban európai műveltségű férfi, ki tudvalevőleg francia nyelven igen érdekes munkában ismertette hazáját. Leányának is sok barátja van különösen Párisban s azok egyikének küldte el menyasszonyi arcképét, melynek eredetije Child pekingi angol fényképész műterméből való.

A kínai eljegyzések és lakodalmak sok szerzetással vannak összekötve, melyek között az ajándékok nagy szerepet játszanak. A völegény családja mindenekelőtt libát és gunárt küld a menyasszonynak, mint a hitvesi hűség jelképeit, továbbá bort, menyasszonyi öltözetet, fejékszereket, jogaralaku „Jui”-nak nevezett botot s más dolgokat diókkal s más gyümölcsökkel együtt, melyeknek egytől egyig megvan a jelentőségük. Az ajándékokat vívő násznagy egyuttal két veres névjegyet is visz, melyre az eljegyzettek a születési évet, hónapot és napot maguk írják fel. A völegénynek hasonló ajándékokat adnak, e mellett kalapokat, papucset s más hasznos tárgyakat. A gratulálók is szoktak hozni ajándékokat. Mindezekből kerül ki a menyasszony kelengyéjének egy része, mely azonban a

szülők anyagi viszonyaihoz képest természetesen változik.

Cseng marquisnál, ki jelenleg is államminiszter s mint ilyen a hajózási és vámügyi hivatal alellőke, az ajándékok természetesen igen fenyesek voltak. A nagy hírű férfihoz a lakodalmat megelőző napon mintegy 500-an jöttek, hogy szerencsekívánataikat személyesen kifejezzék s mert a régi kínai szokás úgy követelte, hogy a lakodalm napján az ajándékokat a város utcáin körülhordják, ez alkalommal — bár a nagy butoradarabokat otthon hagyták — több mint száz különböző táblán vitték ily ajándék tárgyakat.

Blossom urhölgy lakodalma azért is nevezetesség volt Pekingben, mert ez alkalommal, a világlátott főri család szabadabbelvű gondolkodásának megfelelőleg a lány bejegyzését is kikérték, a mi ott helyben csaknem hallatlan dolog s e mellett még egyes külföldieknek is megengedték, hogy ez alkalommal a lakás bensejében levő ajándéktárgyakat is megtekintsek, holott az idegeneket rendszeren nem engedik be a lakások bensejébe.

A völegény, *Wu*, jelenleg Cseng marquis hivatalában van alkalmazva, igen tehetséges és jellemes ifjú, de szegénysorsú. Ő is ünnepi öltözetben látható képünkön menyasszonyja mellett. Az arcképek mögött levő kínai írásjel „Hoi” („Boldogság”) szót jelent s az ily alkalmi képeken rendszeren előfordul.

KRAO, AZ ÁLLATKEET VENDÉGE.

Az állati lények sorozatában azt a közbelső tagot, mely az ember és majom közt állva, a kettőt összefűzi, s az organizmusok láncolatában a hiányzó szemet kitölti, mindeddig hiában kutatták a tudósok és természetvizsgálók. De ha valahol úgy méltán kísértebe jöhetnének, hogy abban a csodálatos teremtetésben vélejk föltalálni, melynek a budapesti közönséggel való megismertetéséről gondoskodott legutóbb az állatkert buzgó igazgatósa.

Krao ez az a kis borneoi leány, ki európai körutjában föltűnést keltett mindenütt, a hol megfordult, s kinek anthropologiai vizsgálatával és meghatározásával komoly természetvizsgálók egész érdeklődéssel foglalkoztak már. De a ki felületes szemléletéből azt a hitet merítte, hogy e csodaszörny nem tartozik az emberfajhoz, nagyon csalódnék; megzafolná ezt a kis lány nem közönséges értelmi fejlettsége, melynél fogva képes volt arra, hogy az angol nyelvet is meglehetősen elsajájtassa és beszélje. Nem egyébről van szó e rendkívüli természetű tüneménynél, mint az úgynevezett *hupertrichosis* (túlszőrösség) egy eklatáns esetéről, a minő csekélyebb mértékben több ízben fordult már elő újabb időkben és a korábbi századokban.

A majom-ember, Krao, mintegy tizenegy éves lányka s ugyanoly nagyságú mint hasonló korban más gyermekek szoktak lenni, csakhogy gyöngébb testalkatú. Rendkívülsége abban áll, hogy sűrű szőrzete haj borítja fejét és nyulik egészen alá hátán; nyakszirtjén pedig egész sörényt alkot. Szemeit széles, selyemszerű fényes szemöldök árnyékolják, mely alatt mély, fekete, tág pupillák ragyognak. Jellemző, hogy a szivárványhártya — iris — ép úgy hiányzik mint a gorillánál. Általában a kis Krao meglepőleg hasonlít a gorillához. Erre mutat lapos, alig kiemelkedő orra, széles és a pofacsontok irányában részint álló orrlyukaival, továbbá a vastag, mélyen lecsüngő pofazsákok, melyekben Krao, ép úgy mint a majmok, felhalmozza élelmi készletét és magával hordja, s végül lecsüngő pofaszakállai is, a minőt az anthropoidoknál találunk.

Mindezen tulajdonságaival ellentétben áll azonban feje, mely épen nem val majoméra, hanem tökéletesen kifejldött. Szinte nemesen emelkedik ez ki majomszerű törzséből, értelmesen tekintő szemével, szép gömbölyű, kifejezetteljes szájával, duzzadó ajkaival, melyek játék és csevegés közben gyakran kedvesen kacagnak. Bőre színe barnás sárga s hajzata tarkójától talpáig borítja. Lelkületé jó indulatú, könnyen kielégíthető és vidám. Szívesen eljátszogat, és oly hálás, mint kevés gyermek, ha vele foglalkoznak. De ha ingerlik, vad természete kitör belőle, földre veti magát, dühöng és toporzékol s különösen haja tépésével fejezi ki haragját.

A sajtóságos teremtes föltalálása körülmelegítte maga az impressario, Farini, így adja elő: Több éve már, hogy őt mint a londoni hírvess aquarium igazgatóját a nem kevésbé híres angol természettudós, Frank Buckland figyelmeztette arra a szőrös emberfajra, mely állítólag a birmai király udvarában közbizalmat tárgyalt képezi. Egy ily családnak fényképét is bemutatta Buckland Farinának, ki ennek folytán egy megbízottat küldött Birmába, hogy a dologról bővebb tudomást szerezzen. E megbízott egy évet töltött Mandalayban, a nélkül azonban, hogy rá tudta volna venni a birmai királyt, hogy a szőrös emberek egyikét átengedje, csak annyit sikerült kitudnia, hogy egyikét ez embereknek, ép a kis Krao nagyatyját, Své Maongot, Laos királyának ajándékozta Birma királyának, s e szerint a rendkívüli törzs voltaképeni otthona Laos őserdőségei volnának.

Most Farini egy másik expediciót szervezett egyenesen Laosba, még pedig Bock Károly természettudós vezetése alatt, a ki kérdezősködési nyomán fel is találta azt az őserdőt Laosban, hol a keresett szőrös emberfaj, a krao-törzs (Krao = majom) él s fényes jutalmat ígért annak, ki egy példányt kezei közé juttat. Kéthárom napi kóborlás után az őserdőben csakugyan rákadtak a törzs tartózkodási helyére, még pedig magas fák ágai közé épített fészek-szerű kunyhók alakjában, melyekben néhány száz ilyen szőrös ember tanyázott, kik nyers rizset és halat ettek. De bár Bock és kísérte több ízben lepte meg őket észrevétel nélkül, elfogni egyet sem birt közülök, mert közeledésükre szétrebbentek.

Csalódottan tert most vissza Bock Birmába, hogy újra a király jóakarátát tegye próbára és sok unszolás után végre ki is nyerte ettől az engedélyt, hogy az ott tartózkodó Krao-család kettét, az apát és a leányt Európába hozza, míg az anya visszamaradt s jelenleg is a birmai király udvarában él.

Európába jövet is számos viszontagságon ment keresztül az expedíció. Az atya Bangkok felé utaztatva a hajón kiütött cholera következtében meghalt s csak a kis Krao maradt életben. De Bangkokban a siami király ezt is vissza akarta tartani s csak Kronolat herceg közbenjárására állott el szándékától, azzal a föltétellel, ha Farini a gyermeket magának adoptálja. Ez meg is történt s később a siami király öccse, ki Oxfordban járta az egyetemet, Prisdang herceggel és a siami követtel személyesen felkereste Farinit meg s is győződhetett arról, hogy a kis Krao jó kezekben van, külön angol nevelőnő felügyelete alatt, minek következtében a siami herceg ajánlól levelet is adott Bocknak Laos királyához oly czéllal, hogy esetleg több példányt is rendelkezésére bocsásson.

Nem vagyunk abban a helyzetben, hogy Farini ez adatainak szavahihetőségét elbíráljuk; lehet azokban sok túlzott és reklámszerű, de semmi körülmények között sem befolyásolják azok a tiszta anthropologiai tény megállapítását, mely e csodálatos tüneménynél első sorban érdekel.

Mint említettük már, a csodagyermek föltalálása egész tudományos vitákra szolgáltatott alkalmat, különösen azok részéről, kik, mint a londoni ethnográfus, Kaulitz-Jarlow, a természet ez érdekes játékában a majomtól való leszármazás érdekes teóriáját akarták igazolva látni. De egész sora a szakembereknek, így Leuckart, Ecker, Zacharias, nem látnak benne egyebet, mint a polytrichia egy esetét, a milyen már sokszor előfordult. Olvasóink emlékeztethetnek még a híres szakállas asszonyra, a lapunkban is bemutatott Pastrana Juliára a kinek arczát egészen szőr borította, s a kinél a tudományos vizsgálat szintén kimutatta, hogy felső állkapcsában csak a zápfogak voltak meg, míg a metsző és szőrfogak teljesen hiányoztak. Egy másik nevezetes eset a 70-es években nagy feltűnést keltett 55 éves orosz paraszté, Jefkikhjev Andráse volt, kinek arca oly erősen volt benöve szőrről, hogy tökéletes kutyához hasonlított. Jefkikhjevnek egy három éves fia volt, ki hasonló rendelkezéseket mutatott. Sőt régi metszettek régebbi esetek emlékét is fenntartották a mai napokig, így a 17. századbeli augsburgi szőzről. Mindezeknél rendkívülbb tünemény a kis Krao, de azért nem szükség okvetlen az emberfaj majom-eleire következtetnünk belőle, inkább egy fejlődésbeli

visszamaradásról lehet szó, melynél az embriónalis burok, az úgynevezett Lanugo, későbbi korban is megmaradt.

A mi a kis Kraónak állítólagos nagyatyját, a Laos királyát által Birma királyának Své Maongot illeti, annak arczmását szintén itt látja bemutatva az olvasó. Své-Maongot Crawford angol követ és dr. Wallich látták először Birma fővárosában 1829-ben; akkor még 20 éves volt csak, s a fővárostól, Avától távol született, 90 napi járó földön. Ennek homlokát, arczát,

KRAO, A MAJOMLEÁNY.

SVÉ, MAONG, KRAO ÁLLÍTÓLAGOS NAGYATYJA.

JEFKIKHJEV ANDRÁS A „PUDLI-EMBER”.

KRAO ÉS A SZŐRÖS EMBEREK.

szemhéjait, orrát, orrlyukait és állát borította szőr, még pedig ezüst-szürke s egyenesen álló. Csak piros ajkai váltak ki a tömözt szőrzet alól. Fülkagylóiból is 8 hüvelyk hosszú szőrincsek csüngtek alá, valamint egész testét is szőr fedte, mely gyermekkorában világosabb színű volt. E szőrössége s főleg hiányos fogazata következtében beesett arca miatt az alig 30 éves ember legalább is 60 évesnek látszott ki. Mert alsó állkapcsában csak a négy metsző és a baloldali szemfog volt meg s zápfogai teljesen hiányoztak, s a meglévő fogakat is csak 20 éves korában kapta. Své-Maongnak különben szőrössége csak 6 éves korában vette kezdetét, születésekor csak fülein volt szőr.

A birmai király egy szép leányt adott hozzá feleségül, s ettől négy leánygyermek született, de ezeknek hármaján semmi rendellenesség nem volt észlelhető, csak a legifjabb, Mafun született már szőrös fülekkel, s egy év múlva egészen szőrös is lett, a mint hogy fogazatais teljesen apjához volt hasonló. Később ő is férjhez ment s valószínű, hogy az ő számos gyermekeknek egyike az, a kit most az állatkertben akkora feltűnés közt mutogattak.

NEMZETI HŐSÖK.

Alig van nemzet, melynek egy-egy mondai hőse ne lenne, kinek nevéhez a nemzet egész jövőjébe vetett hit fűződik, s kinek visszatérére rendíthetetlen bizalommal vár a nép, hogy történetében új és boldogabb korszak kezdetét avassa fel. A Csaba-mondakör ismeretesebb, semhogy itt tárgyalni kellene, s a Kossuth nevéhez fűződő számos monda összegyűjtése s ismertetése egész külön czikk keretét igényelné. De van egy oldala s tárgyának, mely eddig alig részesült kellő megvilágításban: az a szellemi kapcsolat, mely a különböző népek hasonlirányú hagyományai között fennáll s közös pszichologiai forrásra hágy következtetni.

Legelterjedtebb hagyomány rőtshakállú Frigyes császár német legendája, ki a monda szerint vitézeivel Kyffhausenben ül és várja, míg szakálla annyira megnő, hogy háromszor körül-folyja az asztalt, s míg a hollók hirül hozzák, hogy itt az idő elhagyni a hegyet. De ez a monda is több változatban él a nép ajkán s majd rőtshakállú Otto császárral, majd János őrgóffal van összeköttetésbe hozva, Barbarossa Frigyes helyett.

A rajnai vidékeken nem egy helyt a császárnak éjjelenként ágyat is vetnek, mely négy vaslánczra függ s reggel úgy néz ki, mintha valaki éjen át benne aludt volna. Ugyanott néha trombitazajt és fegyvercsörgést is vélnék hallani, mely állítólag szintén innen ered s nyugtalan időknek bekövetkezését jelenti.

Gmundenben a Guggenberg hegy mélyében képzelnek egy nagy várost, közepén egy kőasztallal, melynél Frigyes császár, vagy mások szerint Nagy Károly ül és alszik. Hosszú szakállá már kétszer tekerődött az asztal körül s ha harmadszor is körültekerődik, akkor a császár felébred s egész kísérővel kikel a hegyből. Elzászban meg épen azt is hiszik, hogy a császár, ki itt egy völgyben volna elszülvé, minden hét évben egyszer megjelen éjjel, s katonáival gyakorlatot tart.

Westfáliában Viking, vagy Wittekind királynak tulajdonítanak hasonló szerepet, míg a Harczhegységben Madarász Henriket velükannak a jövőbeli hősnak, ki Goslar mellett egy hegyben várja, hogy visszatérjen a földre, ha egyszer Goslar nagy szűkségben lesz, s a három kő, melyet ő rakott be a város falába, magától kiesik. Egy holsteini monda szerint: ha egy vörös tehén bizonyos hídton átlép, a „fehér király” elhagyja alovhelyét, hogy legyőzze a „fekete királyt”. S a harcz oly véres lesz, hogy a kik életben maradnak, egy dobról fognak enni.

Dániában *Holger dansker*, mások szerint Valdemar király fog visszatérni sirjából akkor, ha már az egész országban csak annyi ember marad hátra, a mennyi egy horción elfér. Németalföldön pedig az úgynevezett *uite God* vagy fehér isten jelenik meg lovon, hogy az utolsó csatát kivívja. Másutt, Heszzenben Siegfriedet tartják az alvó hősnak, s a bádeniek is sok oly férfiról

Váci-utca
27. szám,
BUDAPEST.

WADLSTEINER F. és Tsa

AJÁNlják DÚSAN BERENDEZETT
ÜVEG ÉS PORCELLÁN-RAKTÁRUKAT,
LÁMPÁK, PIPERETÜKRÖK,
CSILLÁROK.

A CHRISTOFLE-EZÜST MAGYARORSZÁGI FŐRAKTÁRA.

BUDAPEST, BÉCS,
Károly-laktanya. BELGRÁD.

TELJES EGYENRUHÁKAT

és egyenruha nemeket cs. kir. tábornokok, törzs-, fő- és altisztek, egyéves önkéntesek és legények, nemkülönb a m. k. honvédség, népfelkelő valamint a m. k. csendőrség, pénzügyorság, lovászm. k. kir. posta-, vasut- és távirat-tisztek, erdészek, tűzoltók és hadastán egytelek, minden egyenruhás testület, megyei és városi huszárok részére elegáns kiállítás és gazdag választékban szállítanak.

TILLER MÓR ÉS TESTVÉRE

udvari szállítók, Budapest, Károly-kaszárnya.

Megrendeléseknél a rang és szak megjelölése kérietik. — Vidéki megbízások utánvétel mellettt pontosan eszközöltetnek. — Árjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve.

41. SZÁM. 1888. BUDAPEST, OKTÓBER 7. XXXV. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: 1 fél évre — 6 • Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre — 4 • Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt fél évre — 3 • Külföldi előfizetésekre a postaiak megfizetésétől viteldj is csatolandó

VERA-FORRÁS

Véghlesen, Zólyomgyében
Magyarország kitünő új savanyúvize,
kapható BRÁZAY KÁLMÁN
nagykereskedőnél és főraktárosnál, Budapes-
ten, IV., Muzeum-körút 23. szám alatt,
a vidéki városokban és minden na-
gyobb fűszerkereskedésben, valamint
a forráskezelősegnél
vasut-, posta- és távirat-állomás Véghles-Szalatna
(Zólyomgyébe).

A véghlesi „VERA-forrás” vizét Dr. Lengyel
tanár és az ásványvíz vegyelemző intézet igazgatója
elemzte és szén-savas alkalkus vasas savanyú-
viznek találta, a mely tisztasága és nagy meny-
nyiségű szén-savas natrium, szén-savas vas és
szén-savas mész tartalma által, a legtekintélyesebb
orvosok véleménye szerint gyomor-bajoknál, tul-
ságos gyomorsav, gyomorégés, gyomorgörcs,
idült gyomortakár, idült hörg- és gégehurtnál,
vérszegénység (sápkór) és ebből eredő ideg-
segnél, görvélkór, hólyaghurut, húgyhomok
és húgykő stb. bajoknál igen előnyösen használható,
valamint üdítő viznek is egyedül, borral vagy cognak-
kal stb. keverve, kitünően megfelel, a bort nem festi.

A modern elvek szerint b-rendezett forrás, közvetle-
nül a trachyt-sziklából fakad és igen bővizű; szerves
anyagotól és talajviztől egészen ment, s a környék lako-
sai emberemlékezet óta gyógyvizet és üdítő
mint a leghatásosabb italt élvezik.

A töltögetés nem mint más ilyen forrásnál vagy sa-
vanyúvíz-kutaknál szivattyuzás hanem közvetlen az
erős lefolyás által történik. Az üvegek a lehető legjob-
ban vannak dugaszolva és töltögetések a leggondosabb.
Utánnyomat nem díjaztatik.

Tiszta faj
libát és kacsát
toulousi . . . párját 8-10 frtért,
pommeraniai . . . 10-14
Peking-rucsa . . . 3 frt 50 krért,
szállít, csip és nagy példányokban,
Seidler Edmund,
Seiszecken, Horvátországban.

„Ma

gyar Háziasszony”
háztartási és szépiro-
dalmi hetilapnak elő-
fizetési ára:
egész évre frt 6.—
fél évre „ 3.—
negyed évre „ 1.50

Mutatványosok
kívánatra ingyen és
bérmentve küldetnek
A „Magyar Háziasszony”
kiadóhivatala Budapest
nagy-korona-utca 20.

Hirdetések
felvételnek a kiadóhiva-
talban, Budapesten, IV.,
egyetem-utca 4. sz. alatt

Tisztelt Reakció és Közvélemény!

Feljebb szállott a spiritusz,
Benne van a Diabolus,
Financzminister Tibiscus.
Igy lesz állampénztárba' plus!

De nem nőtt meg a szesz ára,
Melyet készít Istók gyára,
Denaturált, nincsen párja,
Csak a regale-díjt várja!

Bolond Istók.

„Kereskedelmi Takaré- és Hitelszövetkezet”

Budapest, Gizella-tér 2. szám.

„Jósziv” sorsjegyek részletfizetésre.

Évente 3 huzás, első huzás 1888 október 15-én.

Főnyeremények: 30,000, 20,000, 15,000 frt, s 330 melléknyeremény, adómentes.

10 darab 31 hó alatti lefizetésre, havonként 1 frt 20 krral	
15 „ 31 „ „ „ „ „ „ 1 „ 80 „	
20 „ 30 „ „ „ „ „ „ 2 „ 40 „	
25 „ 30 „ „ „ „ „ „ 3 „ — „	

A részletiben foglalt sorsjegyek különféle sorszámból állítatnak össze és az első két részlet lefizetése után az esetleges nyeremény a részletívvevő tulajdonát képezi. A részletív 1888 okt. 14 ig, tehát a huzási nap előtt minde a rendelő birtokában lesz. Vidéki megrendelések postautalványval eszközölhetők s postafordultával intéz-
tetnek el, ideiglenes nyugtául a feladóvevény szolgál. — Utánvételi megrendelések tekintetbe nem vétetnek. — Szives figyelmébe ajánljuk, hogy ügynőkönk nem tartunk s így kérünk minden érintkezést egyenesen a szövetkezetel eszközölni.

Jósziv sorsjegyekre készpénz fizetés mellett előjegyzéseket már a mai naptól kezdve minden jutalék nélkül elfogadunk.

A kibocsátási árfolyam 2 frt 85 krral van megállapítva, mely csakély ár — tekintve a többi kisebb sorsjegyek magas árfolyamát — előre láthatólag már a kibocsátás napjaiban jóval emelkedni fog.

Előjegyzéseknél kérünk darabonként 50 krt beküldeni, a hátralékos 2 forint 35 kr. pedig 1888 október 10-ig küldendő be.

Jegyzet. Megjegyezzük még, hogy a Jósziv sorsjegyeknél készpénzfizetés mellett darabonként 50 krt, részletre való vételnél pedig darabonként 2 részlet fejében csak 24 krt kell beküldeni.

AZ IGAZGATÓSÁG:
BENKE GYULA, elnök. PETERDY LAJOS, vezérigazgató.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„BOLOND ISTÓK”

humorisztikus képes hetilap 1888-ik évfolyamára.

A „Bolond Istók”, ez évnegyeddél tizenegyedik évfolyamát éli. A magyar közönség e legkedveltebb élelzapja ezután is legnagyobb terjedelemben s a legdíszesebb kiállításban fog megjelenni.

Előfizetési feltételek:
október—december évnegyedre — — — — — 2 frt
október—márczius fél évre — — — — — 4 frt

Előfizetések, legzélszerűbben posta-utalványval, a kiadóhivatalnak küldendők. Budapest, egyetem-utca 4. szám.

A Bolond Istók kiadóhivatala.

GRÓF BATHYÁNY LAJOS ÖZVEGYE.

1815—1888.

M EGILLETŐDÉSSEL értesül az ország arról a halálesetről, mely a nemzet egyik leg-tiszteltebb asszonyát az élők sorából kiszakítja, végét szakítván egy élet hosszú vértanúságának a megváltást hozván a földi lét kimondhatatlan fájdalomából, melyeket a megboldogult lelken viselt ama szörnyű nap óta, melyen elvették tőle a legrágábbat, a ki az élet-hez csatolá s melyen ő is meghalt az öröm számára, hogy viselje a gyászt halála napjái s le ne tegye többé soha.

Ugy tűnt föl mindig szép halvány matróna-arczával a mai nemzedék előtt, olvassuk felőle egy helyen, mint a fájdalomnak megkövült alakja, mint az a fenséges Niobe-szobor, mely a forradalmi év gyászára és borzalmára nézett örökké vissza. De a megkövült alakban tovább dobogott a szív a legérezőbb dobbanással, s a fájdalmas Niobét a hazafiság nemtőjének, a jótékony-ság angyalának láttuk mindig s keblében az a gyász, melynek mélyebb és igazabb már nem képzelhető, kiapadhatatlan forrása lett a vigasznak és részvétnak mások szenvedései iránt.

Magyarország története nemcsak egy nőt emlit, kit női és honleányi erényei dícsővé tettek az utókor előtt: fényesebb helyet és kegyeltesebb emléket nem nyerhet egyik sem, mint gróf Bathyány Lajosné. Magasztos példányképe volt köztünk a nők és honleányok, kit határtalan tisztelettel vettünk körül, a kit nagy jósága s a lelken viselt nagy fájdalom mindnyájunk szívéhez közel hozott, úgy hogy mindenki érezte, hogy a nagy vértanu szenvedő özvegye azokhoz a kegyeltesültebb nemzeti kincsekhez tartozik, a melyeket e nemzetből mindenki a magáéinak is tekint.

Kimondhatatlan tisztelet vette körül teljes életében, mintha ezzel is erősebb kívánta volna őt tenni gyászos sorsának hősie viselésére. Már

ifju éveinek ragyogó szépségében, midőn női bűvös hatását a nagy nemzeti ügy szolgálatának szentelte, midőn a nőknek, a kirkól Vörösmarty azt zengte: «Oh hon, márványkebel átka van asszonyidon», a honszeretet szent tanát élő példájával tanítá, midőn a megromlott s nemzeti jellegéből kivetkőzött arisztokracziánkban a hazafiság lángját újra föllobbantá, — már akkor a

GRÓF BATHYÁNY LAJOS ÖZVEGYE. Fénykép után.

Mit tetteik rég fennszóval beszélnek:
Hogy ők a honnak hű leányai.

S midőn a védegyeleti mozgalom megindult s ők elsőnek vevék föl a honi gyártmányu babos karton-ruhát, divattá emelték a hazai termékek és készítmények vásárlását s behozták a főuri termékekbe a nemzeti hazafias és a mellett szabad-
elvű szellemet, környezetükre gyakorolt hatásukkal nem csak társadalmi, de politikai tényezőkké is vál-
ván: a nemzet meleg szívébe zártá a két kitünő nővert s oly ünnepelemben adott irántok való tiszteletének, lelkesedésének tüntető kifejezést, a minőkben magyar asszony ő előttük nem részesült még soha.

Az a megrendítő katasztrófa, mely e hazát vér- és könnyten-gerbe fulasztá, s mely után kinek-kinek megvolt a maga nagy vesztesége és bánata, gróf Bathyány Lajosné állítá oda a legnagyobb vesztesnek a vesztesek milliói között.

Mindenki érezte, hogy az ő fájdalma a legnagyobb, az ő fájdalomában testesült meg legigazabban a nemzeté. Szörnyű megpróbáltatásai és az a hősi lélek, melylyel a szenvedés martirkoronáját viselte, közel hozta őt minden érző szívhez s megrendítő sorsát könnyező részvétellel hallgatták mindenütt a művelt világ.

Egy világot döntött benne halomra ama szörnyű nap, melynek sötét emléke nem bírt többé elhalványodni lelkében. De a fenkölt lélek fenségét semmi nem bizonyítja fényesebben, mint az a csodálatos bátorság és erő, melylyel sorsát viselte.

Kisebb lélek megemmisült volna a csapás alatt, a mely őt lesújtá: ő kiemelkedett összeomlott földi boldogsága romjaiból s a legnagyobb fájdalommal lelkében elindult keresni a mások szenvedéseit, azok enyhítésében keresvén a maga fájdalmára zsongító balzsamot. Angyala lett a jótékony-ságnak, s ha az az áldás, melylyel az általa megszegett szerencsétlenek, árvák, elhagyottak, betegek és gyámoltalanok elhalmozták, megtalálta az égbe az utat: nem